

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

Tamara Gardašević

ASPEKTI ADAPTACIJE DJECE PRI PRELASKU IZ
RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU

Master rad

Nikšić, 2024.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

ASPEKTI ADAPTACIJE DJECE PRI PRELASKU IZ
RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU

Master rad

Mentor: prof. dr Tatjana Novović

Kandidat: Tamara Gardašević

Broj indeksa: 10/21

Nikšić, 2024.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Tamara Gardašević

Datum i mjesto rođenja: 08. 09. 1999. Nikšić

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv master studija: Pedagogija

Naslov rada: Aspekti adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet Nikšić

UDK, OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema:

Mentor: prof. dr Tatjana Novović

Komisija za ocjenu/odbranu rada:

Datum odbrane: /

Datum promocije: /

Zahvalnica

Želim se iskreno zahvaliti svojoj porodici na bezgraničnoj podršci, ljubavi i strpljenju koje su mi pružili tokom čitavog procesa izrade ovog master rada. Njihova stalna motivacija i razumijevanje bili su moj najveći oslonac u trenucima izazova. Takođe, želim se zahvaliti svojoj mentorki, čiji stručni savjeti, pažljiv pristup i nesebična pomoć u svim fazama izrade ovog rada nisu imali cijenu. Bez njihove podrške, ovaj rad ne bi bio moguć. Hvala vam što ste bili moj oslonac i inspiracija.

REZIME

U radu se bavimo aspektima adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu. Rad sadrži teorijski i istraživački dio. U teorijskom dijelu rada razmatramo ključne aspekte adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu. Prvo, objašnjavamo značaj ovog procesa, naglašavajući njegovu važnost za emocionalni, socijalni i akademski razvoj učenika. Takođe, istražuju se faktori koji utiču na uspješan ili neuspješan prelaz, kao što su individualne karakteristike djeteta, podrška porodice i školski faktori. Analiziramo razvojne karakteristike učenika u ovom uzrastu, kako bi se razumjeli izazovi s kojima se suočavaju. U radu se takođe razmatraju uloge pedagoga i nastavnika u podršci učenicima, uz naglasak na saradnju između nastavnika razredne i predmetne nastave. Pored toga, razmatramo kako saradnja sa roditeljima može olakšati proces adaptacije. Takođe, identifikujemo poteškoće na koje djeca nailaze tokom prelaska, poput promjena u metodama rada, težine gradiva i razlika u ocjenjivanju.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina učenika pokazuje osnovnu spremnost za prelazak u predmetnu nastavu, ali se suočavaju s izazovima u vezi sa složenijim gradivom, većim brojem predmeta i emocionalnim stresom. Iako učitelji i nastavnici pružaju podršku kroz različite strategije, postoji prostor za poboljšanje koordinacije između razredne i predmetne nastave. Saradnja s roditeljima, iako prisutna, nije dovoljna i mogla bi biti unaprijeđena. Istraživanje takođe ukazuje na potrebu za daljim profesionalnim razvojem nastavnika i pedagoga. Postepeno uvođenje složenijih zadataka pokazuje efikasnost, dok saradnja između pedagoga, učitelja i nastavnika predmetne nastave ima značajnu ulogu u procesu adaptacije. Razlike u ocjenjivačkim kriterijima predstavljaju dodatni izazov za učenike, a potrebno je postepeno prilagoditi akademske zahtjeve.

Ključne riječi: aspekti, adaptacija, prelazak, razredna nastavna, predmetna nastava

APSTRAKT

The paper addresses the aspects of children's adaptation during the transition from class-based teaching to subject-based teaching. The paper includes both a theoretical and research section. In the theoretical part of the work, we examine the key aspects of children's adaptation during the transition from class-based teaching to subject-based teaching. First, we explain the significance of this process, emphasizing its importance for the emotional, social, and academic development of students. Additionally, we explore the factors influencing a successful or unsuccessful transition, such as the individual characteristics of the child, family support, and school factors. The developmental characteristics of students at this age are analyzed to better understand the challenges they face. The paper also discusses the roles of pedagogues and teachers in supporting students, with an emphasis on collaboration between class-based and subject-based teachers. Furthermore, we consider how cooperation with parents can facilitate the adaptation process. The paper also identifies the difficulties children encounter during the transition, such as changes in working methods, the difficulty of the material, and differences in grading.

The research results show that most students demonstrate basic readiness for the transition to subject-based teaching but face challenges related to more complex content, an increased number of subjects, and emotional stress. While teachers and educators provide support through various strategies, there is room for improvement in the coordination between class-based and subject-based teaching. Cooperation with parents, although present, is insufficient and could be enhanced. The research also highlights the need for further professional development for teachers and pedagogues. Gradually introducing more complex tasks has proven effective, while the collaboration between pedagogues, class teachers, and subject teachers plays a significant role in the adaptation process. Differences in grading criteria present an additional challenge for students, and it is necessary to gradually adjust academic requirements.

Keywords: aspects, adaptation, transition, class-based teaching, subject-based teaching.

SADRŽAJ

UVOD.....	9
I TEORIJSKI DIO	11
1. KARAKTERISTIKE ADAPTACIJE DJECE PRI PRELASKU IZ RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU	11
1.1.Značaj adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu	12
1.2.Faktori uticaja na adaptaciju djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu	14
1.3. Razvojne karakteristike učenika pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu	15
2. PRUŽANJE PODRŠKE DJECI PRI PRELASKU IZ RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU.....	17
2.1. Uloga pedagoga u radu sa djecom pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu	18
2.2. Uloga nastavnika razredne nastave u radu sa djecom pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu	19
2.3. Uloga nastavnika predmetne nastave u radu sa djecom pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu	20
2.4. Saradnja nastavnika razredne nastave i nastavnika predmetne nastave pri prelasku djece iz razredne u predmetnu nastavu.....	22
2.5. Saradnja nastavnika predmetne nastave sa roditeljima pri prelasku djece iz razredne u predmetnu nastavu	22
3. POTEŠKOĆE SA KOJIMA SE DJECA SUOČAVAJU PRI PRELASKU IZ RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU	24
3.1. Obim i težina nastavnog gradiva	25
3.2. Razlika u kriterijumima ocjenjivanja učenika	25
3.3. Problem adaptacije na novine u radu	26
3.4. Prilagođenost nastavnih postupaka uzrastu učenika	27
II ISTRAŽIVAČKI DIO	29

1.1. Predmet istraživanja	29
1.2. Cilj i zadaci istraživanja	29
1.3. Istraživačke hipoteze	30
1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	30
1.5. Uzorak ispitanika	31
2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	32
2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem učitelja	32
2.2. Rezultati dobijeni anketiranjem nastavnika	44
2.3. Rezultati dobijeni intervjuisanjem pedagoga	58
ZAKLJUČAK	67
LITERATURA	72
Prilog 1 – Anketni upitnik za učitelje	75
Prilog 2 – Anketni upitnik za nastavnike razredne nastave	78
Prilog 3 – Individualni intervju za pedagoge	82

UVOD

Prelazak učenika u drugi ciklus predstavlja značajnu fazu u vaspitno-obrazovnom procesu, jer označava ne samo promjenu u metodama nastave, već i početak novog perioda u njihovom psihološkom razvoju (Cassidy, 2005). Ovaj prelaz sa razredne na predmetnu nastavu izaziva značajne promjene u načinu učenja, kao i u svakodnevnim školskim rutinama (Dogić-Ćurković, 2017). Dok su učenici u nižim razredima navikli na jednog učitelja uz kraće prisustvo vaspitača i po potrebi nastavnika stranog jezika, u šestom razredu susreću se s različitim nastavnicima, što ih zahtijeva da razvijaju sposobnosti samostalnog upravljanja vremenom i organizacijom učenja.

Ovaj period prilagođavanja može biti izazovan jer osim što se suočavaju s novim akademskim zahtjevima, učenici prolaze kroz pubertet, što dodatno komplikuje proces. Promjena u organizaciji nastave, koja podrazumijeva smjenu nastavnika i predmeta, donosi i potrebu za razvijanjem novih vještina, kao što su planiranje i praćenje napredovanja kroz više predmeta (Mills et al., 2020). Povećanje broja predmeta i složenijih zadataka zahtijeva od učenika veću samostalnost i odgovornost, a to ponekad može izazvati stres i nesigurnost, posebno kod onih koji su ranije navikli na jednostavniji oblik nastave.

Zbog velikog broja novih informacija i zahtjeva koji dolaze sa različitim predmetima, učenicima je sve teže pratiti gradivo samo u učionici, pa se povećava potreba za učenjem kod kuće, uz korišćenje dodatnih izvora kao što su udžbenici, knjige i online materijali (Mills et al., 2020). Učenici, međutim, ne dolaze uvijek sa jednakim predznanjem i mogu imati poteškoća u prepoznavanju značajnih informacija, što dodatno otežava proces učenja i prilagođavanja.

S obzirom na sve ove izazove, važno je da škola i pedagozi prepoznaju specifične potrebe učenika i pruže im potrebnu podršku. To uključuje ne samo akademsku pomoć u smislu dodatnih časova ili materijala, već i emocionalnu podršku kako bi se učenici osjećali sigurnima i motivisanim da prebrode početne teškoće. Razvijanje socijalnih vještina i sposobnosti za rad u grupama takođe je ključno u ovom periodu, jer učenici počinju učiti s različitim vršnjacima, što može biti i dodatna prepreka u prilagođavanju na novu organizaciju nastave (Cokuk, Kozikoglu, 2020).

Uz sve ove aspekte, jasno je da je pružanje sistemske podrške tokom prelaza iz razredne u predmetnu nastavu neophodno za uspješan akademski razvoj učenika, te za njihovu emocionalnu stabilnost i dalji napredak u obrazovanju.

Pri prelasku iz jednog obrazovnog ciklusa u drugi, od djeteta se očekuje da posjeduje određena znanja, razvijene vještine i sposobnosti, te da bude u stanju samostalno brinuti o sebi. Takođe, dijete treba da zna kako da uspostavi kontakt sa vršnjacima i odraslima, odgađa svoje potrebe, razumije zahtjeve grupe i nosi se sa uspjesima i neuspjesima (Epstein et al., 2009).

Osim toga, važno je da dijete razvije pozitivnu sliku o sebi. S obzirom na to, neophodno je da nastavnici razredne nastave preduzmu dodatne pripremne aktivnosti koje će djetetu pomoći da bude još spremnije za izazove starijih razreda.

Motivacija za istraživanje proizlazi iz činjenice da na našem području nisu sprovedena slična istraživanja, te smatramo da nemamo dovoljno empirijskih podataka koji bi mogli poslužiti kao osnova za dalja poboljšanja u vaspitno-obrazovnom procesu.

I TEORIJSKI DIO

2. KARAKTERISTIKE ADAPTACIJE DJECE PRI PRELASKU IZ RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU

Prelazak učenika iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja važan trenutak u njihovom obrazovnom i socijalnom razvoju. Ovaj period promjena nije samo povezan s novim načinima nastave, već i sa socijalnim, emocionalnim i kognitivnim izazovima koji se javljaju tokom procesa prilagođavanja (Krstić i Zuković, 2017). U razrednoj nastavi učenici imaju jednog učitelja koji predaje sve predmete, dok predmetna nastava donosi nastavnike za svaki predmet. Ovaj prelazak može izazvati osjećaj nesigurnosti kod učenika, jer se više ne oslanjaju na istu osobu za podršku i smjernice tokom nastavnog procesa (Macuka, 2016).

Učenici se suočavaju s većim akademskim zahtjevima, jer je potrebno savladati kompleksnije i zahtjevnije koncepte u različitim predmetima, što može izazvati dodatni pritisak i anksioznost (Lebedina-Manzoni i Ricijaš, 2013). U nekim istraživanjima ukazuje se na smanjenje postignuća u matematici i prirodnim naukama nakon prelaska, što dodatno otežava prilagođavanje (Lebedina-Manzoni i Ricijaš, 2013). Uz to, učenici se suočavaju s novim socijalnim izazovima, jer se proširuje krug vršnjaka, što može izazvati stres i poteškoće u izgradnji novih prijateljstava (Mohorić, Takšić i Šekuljica, 2016). Potreba za većom samostalnošću i razvoj novih socijalnih uloga, poput konkurencije među učenicima, može dodatno zakomplikovati proces adaptacije.

Nedostatak bliske interakcije s jednim učiteljem, koji je karakterističan za razrednu nastavu, može smanjiti osjećaj sigurnosti i emocionalne podrške koju su učenici navikli imati (Munjiza, 2015). Prelazak na predmetnu nastavu također zahtijeva veću samostalnost u učenju, što podrazumijeva razvoj organizacionih vještina. Učenici koji nisu razvili odgovarajuće strategije samoregulacije mogu se susresti s izazovima u organizaciji vremena i praćenju akademskih obaveza (Petrović i Zotović, 2007). Ovaj proces često dovodi do smanjenja motivacije, jer učenici nisu spremni nositi se sa složenijim zadacima i većim akademskim očekivanjima, što može izazvati frustraciju (Petrović i Zotović, 2007).

Istraživanje Lucić-Bucović, Nikolić, Jurošević, Đorđević (2015) pokazuje da vršnjačka grupa može imati važnu ulogu u pružanju podrške učenicima pri prelasku u predmetnu nastavu. Konkretno, vršnjaci mogu pomoći objašnjavanjem metoda rada svakog nastavnika i pružanjem dodatnih informacija o tome na što treba obratiti pažnju. Predložene su i radionice koje bi olakšale učenicima usvajanje gradiva, kao i mentorski sistem koji bi omogućio učenicima sa poteškoćama u učenju da imaju vršnjaka kao podršku, što bi stvorilo pozitivnu atmosferu i smanjilo negativne reakcije poput zadirkivanja (Erceg-Jugović, 2015).

Prema istraživanjima (Dogić-Ćurković, 2017), učenici najkonzistentnije postižu uspjeh u opštem akademskom uspjehu, ali najniža stabilnost uspjeha uočena je u matematici (35,64%). Ovi rezultati potvrđuju ranija istraživanja koja ukazuju na pad školskih postignuća, posebno u matematici i maternjem jeziku, pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu (Nikolić, 1998). Kraljić (2008) navodi nekoliko razloga za slabije rezultate u matematici kod učenika petog razreda, uključujući povećanje broja predmeta, prelazak na nove nastavnike, različite pristupe nastavi između učitelja razredne nastave i nastavnika matematike, nedostatak vježbanja, kao i faktore poput uticaja roditelja, prethodnog znanja i specifičnosti učenja matematike.

1.1. Značaj adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Prelazak djece iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja važan trenutak u obrazovanju svakog učenika. Ovaj proces je značajan jer obuhvata ne samo promjene u načinu nastave, već i izazove u prilagođavanju na novu organizaciju škole, kao i na nove socijalne, emocionalne i kognitivne zahtjeve (Zlatarović & Mihajlović, 2013). Adaptacija na predmetnu nastavu zahtijeva od učenika sposobnost da se nose sa povećanim brojem predmeta, učitelja, te većim zahtjevima koji su postavljeni pred njih. Taj prelazak nije samo akademski izazov, već i emocionalni proces koji zahtijeva specifičnu podršku kako bi djeca mogla ući u ovaj novi obrazovni period sa što manje stresa i nesigurnosti (Jerković & Zotović, 2010).

Razredna nastava karakteriše se time da učenici uglavnom imaju jednog učitelja za sve predmete, što stvara stabilnu, predvidljivu sredinu u kojoj su učenici naviknuti na istog učitelja, koji prati njihov razvoj u svim oblastima. Međutim, prelaskom u predmetnu nastavu dolazi do promjena u organizaciji nastave. Učenici počinju raditi sa različitim nastavnicima za svaki predmet, a svaki od njih ima svoj specifičan stil rada, metodologiju podučavanja i zahtjeve.

Ove promjene mogu izazvati osjećaj nesigurnosti i zbunjenosti kod učenika koji su prethodno navikli na jednu, stabilnu obrazovnu strukturu (Antonijević, 1998).

Učenici koji dolaze iz razredne nastave često imaju izazove u pogledu organizacije svog vremena i rada. S obzirom na to da predmetna nastava podrazumijeva rad na većem broju različitih predmeta, učenici moraju biti sposobni da efikasno raspoređuju svoje vrijeme, da postavljaju prioritete i da uče kako da organizuju svoje obaveze. Ovi zahtjevi mogu biti veliki izazov za djecu koja još uvijek nisu razvila adekvatne vještine samoregulacije i samostalnog učenja (Antonijević, 1998).

Zbog povećanog broja predmeta, sadržaji postaju složeniji, a učenici se suočavaju s većim količinama gradiva koje moraju savladati. To, s druge strane, zahtijeva razvijene sposobnosti pamćenja, razumijevanja i povezivanja novih informacija (Vučić, 1990). Proces učenja postaje zahtjevniji, jer učenici ne mogu više sve naučiti samo na času, nego se od njih očekuje da samostalno istražuju dodatne izvore, kao što su udžbenici, priručnici, te online resursi (Jerković & Zotović, 2010). Iako ove promjene mogu izazvati stres kod učenika, one takođe otvaraju priliku za njihov rast i razvoj (Willemse et al., 2017). Prelazak na predmetnu nastavu može pozitivno uticati na razvoj njihove samostalnosti, sposobnosti upravljanja vremenom i organizacije (Antonijević, 1998). Međutim, potrebno je pružiti adekvatnu podršku kako bi se učenicima olakšalo suočavanje s novim izazovima. Tu se nameće uloga pedagoga, učitelja i roditelja, koji zajedničkim naporima mogu pomoći učenicima da se lakše prilagode.

Učitelji često koriste različite strategije za podršku učenicima u ovom periodu adaptacije. Organizovanje dodatnih časova, grupnih aktivnosti i radionica, kao i redovno praćenje napretka učenika, može značajno doprinijeti njihovoj lakšoj integraciji u predmetnu nastavu. Takođe, emocionalna podrška je važna, jer djeca u ovom uzrastu prolaze kroz mnoge promjene, kako fizičke tako i emocionalne. Odgovarajući pristup može im pomoći da se osjećaju sigurnije i samopouzdanije u novom obrazovnom okruženju (Zlatarović & Mihajlović, 2013).

Ovaj period je takođe vrijeme kada učenici počinju razvijati i svoje socijalne vještine, jer se širi njihov krug prijatelja, a povećava se konkurencija među vršnjacima (Mohorić, Takšić & Šekuljica, 2016). Učenici moraju naučiti kako da sarađuju, kako da se nose s različitim socijalnim izazovima i kako da izgrade zdravu konkurenciju, što može biti izazovno za djecu koja nisu razvila ove vještine.

1.2. Faktori uticaja na adaptaciju djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Prelazak iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja značajnu tranziciju u vaspitno-obrazovnom procesu djece. Ova promjena nije samo tehnička, već uključuje emocionalne, socijalne, i kognitivne aspekte razvoja učenika. Razumijevanje faktora koji utiču na ovaj proces ključno je za uspješnu adaptaciju djece i njihovo napredovanje u obrazovanju.

Jedan od osnovnih faktora koji utiču na adaptaciju djece je individualna spremnost svakog učenika. Djeca se razlikuju po svojim kognitivnim sposobnostima, nivou emocionalne zrelosti, socijalnim vještinama i motivaciji za učenje (Patall, Cooper & Robinson, 2008). Na primjer, djeca koja su tokom razredne nastave razvila dobre radne navike i samopouzdanje lakše će se prilagoditi zahtjevima predmetne nastave. Nasuprot tome, učenici sa slabijim predznanjem, niskim samopouzdanjem ili poteškoćama u učenju mogu iskusiti veće izazove (Antonijević, 1998).

Takođe, lični stilovi učenja imaju značajnu ulogu. Dok neka djeca lakše usvajaju gradivo vizuelnim putem, druga preferiraju praktične zadatke ili usmeni rad. Predmetna nastava često zahtijeva veću fleksibilnost u pristupu učenju, što može biti izazov za djecu sa struktnijim (manje fleksibilan pristup učenju) stilovima učenja (Patall, Cooper & Robinson, 2008).

Organizacija rada u školi predstavlja značajan faktor. U razrednoj nastavi učenici se oslanjaju na jednog učitelja koji integriše sve predmete, dok predmetna nastava podrazumijeva promjenu nastavnika za svaki predmet (Antonijević, 1998). Ova promjena može biti zbunjujuća za djecu i može stvoriti osjećaj nesigurnosti (Jerković i Zotović, 2010). Nastavnici se razlikuju ne samo po svom pristupu, već i po metodama ocjenjivanja, što zahtijeva od učenika veću fleksibilnost i prilagođavanje različitim očekivanjima. Takođe, povećanje broja predmeta i složenost gradiva može izazvati osjećaj preopterećenosti kod učenika. Učenici se moraju prilagoditi novim načinima učenja, koji često podrazumijevaju više samostalnog rada

kod kuće, što zahtijeva razvijene organizacione vještine i samodisciplinu (Zlatarović i Mihajlović, 2013).

Porodična podrška je od velikog značaja za adaptaciju djece. Roditelji koji aktivno učestvuju u obrazovanju svoje djece, pružaju emocionalnu podršku i pomažu u organizaciji vremena za učenje, značajno olakšavaju proces tranzicije. S druge strane, nedostatak podrške u porodici, prevelika očekivanja ili nepoznavanje školskog sistema mogu negativno uticati na djetetovu sposobnost prilagođavanja (Zlatarović i Mihajlović, 2013).

Vršnjačke interakcije imaju značajnu ulogu u prilagođavanju djece. Prelazak u predmetnu nastavu često podrazumijeva proširenje razreda i nove socijalne dinamike (Lucić-Bucović, Nikolić, Jurošević i Đorđević, 2015). Dok neka djeca lako uspostavljaju nove prijateljske veze, druga se suočavaju sa teškoćama u socijalizaciji. Negativne interakcije, poput zadirkivanja ili isključivanja, mogu dodatno otežati adaptaciju (Lucić-Bucović, Nikolić, Jurošević i Đorđević, 2015). Vršnjačka podrška, s druge strane, može značajno ublažiti stres koji proizlazi iz tranzicije. Grupa prijatelja koja dijeli slične izazove može pružiti emocionalnu podršku i stvoriti osjećaj pripadnosti.

1.3. Razvojne karakteristike učenika pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Prelazak iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja ključnu značajnu u razvoju učenika, ali i u njihovom socijalnom, emocionalnom i kognitivnom sazrijevanju. Ovaj proces, iako prirodan, nosi sa sobom brojne izazove koji mogu uticati na uspjeh učenika u školi. Prelazak uključuje promjene u nastavnim metodama, socijalnim interakcijama i zahtjevima za većom samostalnošću, a sve to se odvija u periodu kada djeca ulaze u ranu adolescenciju, što dodatno komplikuje situaciju (Munjiza, Peko i Dubovicki, 2016).

Jedan od osnovnih zadataka ovog prelaza jeste prilagođavanje učenika novim zahtjevima u učenju. U predmetnoj nastavi se naglašava potreba za apstraktnim mišljenjem i razvijanjem strategija za rješavanje problema, što je složeniji proces nego što je bio prisutan u razrednoj nastavi. Djeca moraju da se nose sa složenijim nastavnim sadržajima i da istovremeno razvijaju sposobnost organizacije i planiranja učenja (Nikolić, 1998). Neki učenici se brzo prilagode ovim zahtjevima, dok drugi pokazuju poteškoće koje mogu biti posljedica slabije razvijenih kognitivnih sposobnosti, ali i stresa koji prate te promjene (Nikolić, 1998).

U ovom periodu emocionalna stabilnost učenika može biti značajno narušena. Početak puberteta donosi hormonske promjene koje utiču na raspoloženje, a prelazak u predmetnu nastavu često podrazumijeva odvajanje od jednog učitelja i suočavanje sa većim brojem nastavnika. Ovo može izazvati osjećaj nesigurnosti kod učenika koji su navikli na blizak i kontinuiran odnos sa jednim učiteljem (Mohorić, Takšić i Šekuljica, 2016).

Razvijanje emocionalne kompetencije, kao što je razumijevanje i upravljanje emocijama, značajan je faktor u prevazilaženju izazova. Učenici koji razviju ove vještine imaju manju vjerovatnoću da dožive simptome anksioznosti i depresivnosti, koji su česti u ovom periodu (Mohorić, Takšić i Šekuljica, 2016).

Socijalni aspekt prelaska takođe ima važnu ulogu u procesu adaptacije. U ovom uzrastu učenici sve više pridaju značaj vršnjačkoj grupi, koja može djelovati kao izvor podrške, ali i potencijalni izvor pritiska. Djeca se suočavaju sa potrebom za integracijom u veću i kompleksniju socijalnu mrežu, gdje je prihvaćenost u grupi ključan faktor za emocionalnu sigurnost (Petrović i Zotović, 2007).

Studije su pokazale da učenici koji imaju visoku prihvaćenost u grupi vršnjaka i razvijene socijalne vještine lakše prelaze u novi sistem nastave. Nasuprot tome, djeca koja nisu razvila emocionalne i socijalne kompetencije mogu se suočiti s izazovima koji uključuju osjećaj izolacije ili nesigurnosti (Petrović i Zotović, 2007).

Učenici koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu najčešće su u fazi ubrzanog fizičkog razvoja. Promjene u izgledu i fizičkim sposobnostima, koje dolaze s početkom puberteta, mogu uticati na njihovo samopouzdanje. Povezanost fizičkog razvoja i akademskog uspjeha često se zanemaruje, ali je važno napomenuti da promjene u tijelu mogu izazvati osjećaj nesigurnosti koji negativno utiče na koncentraciju i motivaciju za učenje (Munjiza, Peko i Dubovicki, 2016).

2. PRUŽANJE PODRŠKE DJECI PRI PRELASKU IZ RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU

Prelazak iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja jednu od ključnih tranzicija u obrazovnom procesu učenika. Ovaj period je značajan jer donosi niz promjena koje zahtijevaju prilagođavanje djece na akademskom, emocionalnom i socijalnom planu. Upravo zato je pružanje adekvatne podrške učenicima u ovom procesu od suštinskog značaja za njihov uspjeh i dobrobit (Reeve, 2010; Munjiza, Peko i Dubovicki, 2016).

Da bi se učenicima olakšao ovaj prelazak, neophodno je organizovati pripremne aktivnosti koje će ih osnažiti za nove izazove. Na primjer, učitelji mogu unaprijed razgovarati sa učenicima o promjenama koje ih očekuju, objasniti im kako će izgledati rad u predmetnoj nastavi i ohrabriti ih da postavljaju pitanja. Takođe, od velikog značaja je razvijanje organizacionih vještina kod učenika, uključujući vođenje bilježki, planiranje vremena za učenje i korišćenje dodatnih izvora informacija.

Pored akademskih zahtjeva, prelazak u predmetnu nastavu izaziva i niz emocionalnih reakcija kod djece. Anksioznost, nesigurnost i strah od neuspjeha česti su pratioci ovog perioda (Mohorić, Takšić i Šekuljica, 2016). Učenici gube osjećaj bliskosti sa učiteljem i suočavaju se sa novim očekivanjima od strane većeg broja nastavnika.

Kako bi se prevazišle ove poteškoće, emocionalna podrška je važna. Škole mogu organizovati radionice za razvijanje emocionalnih kompetencija kod djece, kao što su upravljanje stresom i razvijanje samopouzdanja. Takođe, nastavnici i pedagozi mogu sprovoditi individualne razgovore sa učenicima kako bi ih ohrabрили i pomogli im da se nose sa izazovima. Roditelji takođe imaju važnu ulogu u pružanju podrške, jer njihovo razumijevanje i podsticaj mogu značajno smanjiti stres kod djeteta (Schunk & Zimmerman, 2008).

Socijalna dinamika takođe se mijenja pri prelasku u predmetnu nastavu. Učenici često ulaze u veće odjeljenja, gdje se suočavaju sa različitim vršnjačkim grupama. Ovo može izazvati stres, ali i stvoriti priliku za razvijanje socijalnih vještina. Razvijanje prijateljstava i

uključivanje u grupne aktivnosti može značajno olakšati ovaj prelazak (Petrović i Zotović, 2007).

Jedna od efikasnih metoda podrške je organizovanje sistema vršnjačkog mentorstva, gdje stariji učenici pomažu mlađima da se prilagode novim okolnostima. Ova vrsta podrške doprinosi razvoju osjećaja pripadnosti i sigurnosti kod djece (Petrović i Zotović, 2007). Takođe, škole mogu organizovati zajedničke aktivnosti za učenike različitih razreda, što doprinosi stvaranju pozitivne atmosfere i jačanju socijalnih veza.

Nastavnici i školska zajednica imaju važnu ulogu u pružanju podrške učenicima pri ovoj tranziciji. Od nastavnika se očekuje da budu osjetljivi na potrebe učenika, da prilagode svoje metode rada i da budu dostupni za dodatnu pomoć. Pedagozi i psiholozi mogu sprovoditi redovne evaluacije kako bi identifikovali učenike koji se suočavaju sa poteškoćama i pružili im ciljanu podršku (Nikolić, 1998).

Školski timovi mogu razviti programe tranzicije koji uključuju pripremu učenika i njihovih roditelja za promjene koje ih očekuju. Na primjer, škole mogu organizovati „dan otvorenih vrata“ gdje bi učenici mogli da se upoznaju sa predmetnim nastavnicima i metodama rada. Takođe, kontinuirana saradnja između učitelja, predmetnih nastavnika i roditelja ključna je za uspješno praćenje napretka učenika (Nikolić, 1998).

2.1. Uloga pedagoga u radu sa djecom pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Pedagozi imaju važnu ulogu u olakšavanju ove tranzicije kroz pripremu, podršku i praćenje učenika, sarađujući s nastavnicima i roditeljima kako bi osigurali uspješno prilagođavanje djece novim zahtjevima. Pedagozi organizuju edukativne aktivnosti i radionice koje pomažu učenicima da razviju vještine potrebne za predmetnu nastavu, poput organizacije vremena i tehnika učenja (Jurić, 2004). Poseban akcenat stavlja se na povećanje samostalnosti i odgovornosti učenika. Neki učenici imaju poteškoća tokom prelaska, te pedagozi pružaju individualno savjetovanje i kreiraju planove podrške prilagođene njihovim potrebama. Pedagozi usmjeravaju nastavnike u prilagođavanju nastavnih metoda potrebama učenika i organizuju sastanke sa roditeljima, pružajući savjete o tome kako podržati djecu kod kuće.

Kroz analizu uspjeha i povratne informacije od učenika i nastavnika, pedagozi prate proces prilagođavanja i pravovremeno reaguju na izazove. Pedagozi takođe rade na izgradnji emocionalne otpornosti učenika, pomažući im da se nose sa stresom i anksioznošću koji mogu nastati zbog promjena u obrazovnom sistemu. Kroz podršku i razvijanje socijalnih vještina, pedagozi olakšavaju učenicima stvaranje novih prijateljstava i snalaženje u novim socijalnim dinamikama koje predmetna nastava donosi (Staničić i Resman, 2020).

Pedagozi često koriste različite strategije motivacije, koje pomažu učenicima da se suoče sa izazovima novih predmeta i nastavnika. Kroz razne igre, radionice ili grupne aktivnosti, pedagozi podstiču učenike na aktivno učenje i samostalno postavljanje ciljeva, čime im pomažu da postanu odgovorniji za svoje obrazovanje i uspjeh (Ledić, Staničić i Turk, 2013).

Pedagozi pružaju kontinuiranu podršku kroz cijeli proces prilagođavanja, osiguravajući da svaki učenik bude prepoznat i adekvatno podržan u skladu sa svojim specifičnim potrebama. Ovaj sveobuhvatan pristup doprinosi stvaranju pozitivnog obrazovnog okruženja i smanjuje osjećaj stresa ili nesigurnosti kod učenika, čime se omogućava uspješniji prelazak iz razredne u predmetnu nastavu.

2.2. Uloga nastavnika razredne nastave u radu sa djecom pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Nastavnik razredne nastave igra važnu ulogu u pripremi učenika za prelazak iz razredne u predmetnu nastavu. U tom procesu, on ili ona postaje most između učenika, njihovih roditelja, predmetnih nastavnika i stručne službe, osiguravajući da svaki učenik dobije potrebnu podršku kako bi se uspješno prilagodio novim zahtjevima obrazovnog sistema.

Jedna od osnovnih funkcija nastavnika razredne nastave u ovom periodu jeste prikupljanje i prenošenje informacija o učeniku. U saradnji sa stručnom službom, nastavnik razredne nastave priprema detaljan profil svakog učenika koji uključuje informacije o stilu učenja, komunikaciji i interakcijama sa vršnjacima i odraslima. Ove informacije su ključne za razredne starješine i predmetne nastavnike, jer im pomažu da bolje razumiju specifične potrebe učenika i razviju odgovarajuće pristupe u nastavi.

U procesu prilagođavanja, nastavnik razredne nastave koristi svoje detaljno poznavanje svakog učenika kako bi pružio podršku u identifikaciji i rješavanju potencijalnih problema. Nastavnik razvija strategije za individualizaciju nastave, koristeći različite metode i tehnike koje odgovaraju specifičnostima svakog učenika (Milić, 2016).

Takođe, nastavnik razredne nastave ima zadatak da učenicima pomogne da razviju socijalne vještine, kao što su sposobnost timskog rada, komunikacija i samostalnost, koje su od suštinskog značaja za uspješan prelazak u predmetnu nastavu (Šimunović, 2012). Zajedno sa stručnim timom, nastavnik može organizovati aktivnosti koje omogućavaju učenicima da se upoznaju sa novim načinima rada.

Pored toga, nastavnik razredne nastave treba da uputi roditelje na to kako mogu podržati dijete kod kuće, kroz praćenje zadataka, organizaciju vremena i razgovore o potrebama djeteta tokom ovog perioda adaptacije. Na ovaj način, saradnja između škole i porodice postaje značajna za uspješan prelazak djeteta na novi obrazovni model (Vukasović, 1990).

Dakle, nastavnici razredne nastave svojim angažmanom i proaktivnošću mogu značajno olakšati učenicima prilazak predmetnoj nastavi, smanjujući stres i nesigurnost koji mogu nastati tokom ovog prelaza. Kroz pravovremeno prepoznavanje potreba učenika i saradnju sa svim relevantnim akterima u obrazovnom procesu, nastavnik razredne nastave doprinosi pozitivnom obrazovnom iskustvu i uspješnom učenju.

2.3. Uloga nastavnika predmetne nastave u radu sa djecom pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu

Prelazak učenika iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja izazovan trenutak za sve učesnike obrazovnog procesa, kako za učenike, tako i za nastavnike. Za razliku od razredne nastave, gdje je jedan učitelj odgovoran za sve predmete, u predmetnoj nastavi učenici imaju više nastavnika, od kojih svaki specijalizuje svoj predmet. Ovaj prelazak zahtijeva prilagođavanje učenika na novu dinamiku nastave, način rada, ali i različite stilove poučavanja. U tom procesu, nastavnik predmetne nastave ima ključnu ulogu, ne samo u prenosu znanja, već i u procesu socijalizacije i emocionalne podrške učenicima (Milojević i Zlatković, 2012).

Nastavnici predmetne nastave, uz podršku pedagoga, moraju biti svjesni specifičnosti učenika koji ulaze u novu fazu obrazovanja. Prilagođavanje na različite nastavne stilove i metode predavanja može biti izazovno za učenike, posebno u početnim fazama. Upravo zbog toga, nastavnici predmetne nastave imaju važnu ulogu u kreiranju pozitivne učionice koja omogućava učenicima da se osjete sigurno i da aktivno učestvuju u nastavi (Lumpkin, Claxton & Wilson, 2014).

Jedan od najvažnijih zadataka nastavnika predmetne nastave je da se pobrine za jasnu komunikaciju sa učenicima, kako bi se smanjila zbunjenost i anksioznost koje se mogu javiti pri susretu s novim metodama rada i većim brojem obaveza (Vukasović, 1990). Osim toga, nastavnici treba da prepoznaju specifične potrebe svakog učenika, bilo da se radi o učenicima sa većim poteškoćama u učenju, bilo da su to učenici koji se brzo adaptiraju i trebaju izazove. U tom kontekstu, nastavnici predmetne nastave moraju biti fleksibilni i sposobni da prilagode svoj pristup kako bi svi učenici imali jednake šanse za uspjeh (Lumpkin, Claxton & Wilson, 2014).

Nastavnik predmetne nastave ima značajnu ulogu u razvijanju samostalnosti kod učenika. S obzirom na to da učenici u predmetnoj nastavi imaju veći broj predmeta, kao i sveobuhvatniji gradivo, od njih se očekuje da razvijaju vještine organizacije vremena, postavljanja prioriteta i samostalnog učenja. Nastavnici predmeta trebaju učiti učenike kako da se nose s obavezama, kako da planiraju svoje aktivnosti, ali i kako da se oslanjaju na vlastite resurse i strategije učenja (Munjiza, Peko & Dubovicki, 2016).

Nastavnik predmetne nastave ima odgovornost da uoči moguće teškoće u učenju, kao što su poteškoće u koncentraciji, zaboravnost ili nesnalaženje sa velikim brojem zadataka. U tom slučaju, nastavnici mogu sarađivati sa pedagogom i roditeljima kako bi osigurali dodatnu podršku za učenike kojima je potrebna dodatna pomoć u procesu prilagođavanja. Kroz komunikaciju sa roditeljima, nastavnici mogu pružiti korisne smjernice i preporuke koje roditelji mogu primijeniti kod kuće kako bi podržali razvoj djeteta, posebno u organizaciji vremena i učenju (Munjiza, Peko & Dubovicki, 2016).

S obzirom na to da se učitelji predmetnih predmeta susreću sa većim brojem učenika nego učitelji razredne nastave, oni se moraju truditi da izgrade odnose povjerenja sa svakim učenikom. Takođe, saradnja sa ostalim nastavnicima, pedagogom i roditeljima je neophodna za uspješan prelazak učenika iz razredne u predmetnu nastavu. Ako se nastavnici i roditelji

koordiniraju i razmjenjuju informacije, oni mogu značajno poboljšati uspjeh učenika i pomoći im da se lakše adaptiraju na nove izazove (Stevanović, 2002).

2.4. Saradnja nastavnika razredne nastave i nastavnika predmetne nastave pri prelasku djece iz razredne u predmetnu nastavu

Saradnja nastavnika razredne nastave i nastavnika predmetne nastave pri prelasku učenika iz razredne u predmetnu nastavu predstavlja ključnu komponentu uspješne adaptacije učenika na nove obrazovne zahtjeve (Stevanović, 2002). Takav prelazak može izazvati osjećaj nesigurnosti i stresa kod učenika, zbog čega je od presudne važnosti da nastavnik razredne nastave i nastavnik predmetne nastave usmjere svoju saradnju ka stvaranju što lakšeg prijelaza za učenike (Petrović & Zotović, 2007).

Nastavnici razredne nastave prvi dolaze u kontakt s učenicima i imaju važnu ulogu u njihovom početnom obrazovanju, uključujući razvoj socijalnih vještina, emocionalnu stabilnost i temelje akademskog znanja. Oni najbolje poznaju učenike, njihove potrebe, stilove učenja, kao i eventualne poteškoće s kojima se suočavaju. U tom smislu, nastavnik razredne nastave ima zadatak da pripremi informacije o svakom učeniku koje će biti korisne za nastavnika predmetne nastave. Ove informacije mogu uključivati stilove učenja, jače strane učenika, ali i područja koja zahtijevaju dodatnu pažnju (Stančić i Resman, 2020).

U saradnji s nastavnicima predmetne nastave, nastavnik razredne nastave treba organizovati zajedničke sastanke kako bi razmijenili relevantne informacije o učenicima. Na ovim sastancima se definišu strategije podrške, razmatraju posebni izazovi s kojima se učenici mogu susresti u predmetnoj nastavi, te se utvrđuju načini za njihovo prevazilaženje. Nastavnici predmetne nastave, s druge strane, moraju razumjeti specifičnosti svakog učenika kako bi pravilno prilagodili svoje nastavne metode i strategije.

2.5. Saradnja nastavnika predmetne nastave sa roditeljima pri prelasku djece iz razredne u predmetnu nastavu

Nastavnici predmetne nastave imaju odgovornost da se aktivno angažuju saradnji sa roditeljima, kako bi se djeca lakše prilagodila na nove zahtjeve. Oni, kroz redovne sastanke i komunikaciju sa roditeljima, pomažu im da bolje razumiju promjene u obrazovnom sistemu i specifične potrebe djeteta (Marković, 2018).

Nastavnici ne samo da prenose informacije o napretku učenika, već i pružaju konkretne savjete roditeljima o tome kako mogu podržati djecu u učenju kod kuće. Pored toga, nastavnici predmetne nastave često organizuju zajedničke sastanke sa roditeljima, gdje se diskutuje o izazovima na koje učenici nailaze pri prilagođavanju na nove metode rada. Ovi sastanci pružaju roditeljima priliku da podijele svoja zapažanja, postave pitanja i dobiju savjete o tome kako mogu pomoći svojoj djeci u organizaciji vremena, razvijanju odgovornosti i samostalnosti, kao i u prevazilaženju poteškoća u učenju (Pavićević i Petrović, 2016).

Nastavnici predmetne nastave trebaju biti osjetljivi na specifične potrebe svakog učenika, jer djeca različito reaguju na promjene u obrazovnom procesu. Kroz komunikaciju sa roditeljima, nastavnici mogu doći do korisnih informacija o djetetovim navikama u učenju, emocionalnim potrebama i socijalnoj dinamici kod kuće. Ove informacije omogućavaju nastavnicima da prilagode svoj pristup i tehnike podučavanja, kako bi učenici lakše prošli kroz fazu adaptacije (Marković, 2018).

U saradnji sa roditeljima, nastavnici predmetne nastave mogu pružiti i emocionalnu podršku učenicima, koja je često potrebna tokom prilaska novim izazovima. Osim što pružaju akademsku podršku, nastavnici mogu pomoći učenicima u razvoju socijalnih vještina, kao i u učenju samopouzdanja i sposobnosti za suočavanje sa stresom i anksioznošću (Stevanović, 2002). Roditelji, sa svoje strane, imaju odgovornost da aktivno učestvuju u procesu prilagođavanja djeteta. Pružanje emocionalne podrške kod kuće, pomoć u organizaciji vremena za učenje i redovno praćenje učeničkih obaveza mogu značajno doprinijeti lakšoj adaptaciji djeteta na predmetnu nastavu (Stevanović, 2002). Saradnja roditelja i nastavnika, dakle, stvara sinergiju koja omogućava učenicima da se lakše prilagode na nove izazove i da nastave s uspješnim obrazovnim napretkom.

3. POTEŠKOĆE SA KOJIMA SE DJECA SUOČAVAJU PRI PRELASKU IZ RAZREDNE U PREDMETNU NASTAVU

Period adaptacije je često obilježen brojnim poteškoćama, koje se mogu manifestovati na različitim nivoima: emocionalnom, socijalnom i kognitivnom. Učenici sa većim brojem nastavnika, kao i novim zahtevima i složenijim konceptima i pojmovima, što može biti izvor stresa i nesigurnosti (Patall Cooper & Robinson, 2008).

Jedna od glavnih poteškoća koju djeca doživljavaju u ovom periodu je prilagođavanje na veći broj predmeta i različite nastavne metode koje svaki nastavnik primjenjuje. Dok su ranije bili naviknuti na jednog učitelja koji je vodio cijeli razred, sada se susreću s različitim nastavnicima koji predaju različite predmete, svaki sa svojim stilom rada i pristupom. Ova promjena može biti zbunjujuća, jer djeca moraju brzo naučiti kako da se prilagode različitim metodama nastave, temama i evaluacijama (Macuka, 2016).

Pored toga, organizacija vremena postaje još jedan izazov. Obim gradiva se povećava, a učenici moraju naučiti kako da pravilno rasporede svoje vrijeme kako bi postigli dobre rezultate. Problem se javlja i kod učenika koji nisu razvili adekvatne radne navike ili koji imaju poteškoće u planiranju vremena za učenje, što može negativno uticati na njihov napredak.

Emocionalni izazovi takođe nisu zanemarljivi. Prelazak u viši razred, u kojem se od učenika očekuje veća odgovornost, može izazvati stres i anksioznost. Neki učenici se suočavaju sa strahom od neuspjeha, dok drugi mogu imati problema sa samopouzdanjem, jer se u novoj školskoj strukturi osjećaju nesigurno (Macuka, 2016). Takođe, u ovom uzrastu djeca ulaze u fazu puberteta, što dovodi do promjena u emocionalnom stanju, a te promjene dodatno utiču na njihovu sposobnost da se fokusiraju i motivišu za učenje.

Sve ove poteškoće ukazuju na potrebu za dodatnom podrškom i pažljivim praćenjem svakog učenika, kako bi se olakšao ovaj proces prelaska i obezbijedio uspješan razvoj i adaptacija.

3.1. Obim i težina nastavnog gradiva

Veliki broj obaveza, kako u školi, tako i kod kuće, čini da se učenici često nalaze u situaciji gdje im je teško da postignu ravnotežu između učenja i drugih važnih aktivnosti. Naime, za učenike ovog uzrasta, školske i kućne obaveze mogu zauzeti čak 40 sati sedmično, što je jednako opterećenju odraslih radnih osoba. Problem preopterećenosti postaje posebno izražen kada broj školskih zadataka i obaveza nije usklađen s psihofizičkim mogućnostima učenika (Nikolić, 1998). Djeca, u tom uzrastu, još uvijek se razvijaju i imaju specifične potrebe kada je riječ o fizičkom i mentalnom opterećenju. Ukoliko im se zadaje previše obaveza, dolazi do iscrpljivanja, smanjenja motivacije i stresa, što negativno utiče na njihov razvoj i uspjeh u učenju (Nikolić, 1998). Naime, djeca ove dobi trebaju između devet i jedanaest sati sna vrijeme predviđeno za školske obaveze ne bi smjelo biti duže od pet sati dnevno, kako bi se osigurao dovoljan period za odmor, igru i druge aktivnosti (Nikolić, 1998).

Pored vremenskog aspekta, izazov predstavljaju i sami sadržaji koji su učenicima zadati, jer mogu biti previše opsežni i zahtjevni. Učenici ponekad ne mogu da savladaju velike količine gradiva, što dovodi do osjećaja nesigurnosti i stresa. Preopterećenost učenika može se manifestovati kroz dva osnovna oblika: preveliki broj zadataka koji zauzimaju previše vremena, kao i težina samih zadataka koji nisu u skladu sa sposobnostima učenika (Krstić & Zuković, 2017).

Važno je naglasiti da ovakva situacija može imati dugoročne negativne posljedice na psihofizičko zdravlje učenika, kao i na njihovu sposobnost da se koncentrišu i učestvuju u obrazovnim aktivnostima. Iz tih razloga, potrebno je ozbiljno razmotriti način na koji se školski programi mogu prilagoditi kako bi se omogućilo učenicima da napreduju bez prekomjernog stresa i iscrpljenosti.

3.2. Razlika u kriterijumima ocjenjivanja učenika

Razlike u kriterijumima ocjenjivanja između nastavnika razredne i predmetne nastave proizlaze iz načina na koji svaki nastavnik poznaje učenika. Naime, nastavnici razredne nastave

imaju privilegiju da rade s istim učenicima tokom dužeg perioda, pa su im poznate njihove osobine, sposobnosti i napredak. Zbog toga, pri ocjenjivanju, osim samog znanja, veći uticaj imaju i drugi faktori, kao što su ponašanje, motivacija i socijalne vještine učenika. S druge strane, nastavnici predmetne nastave imaju puno manju priliku da izgrade takav odnos sa učenicima (Nikolić, 1998). Obično sa učenicima rade samo nekoliko puta sedmično, a ukupno se broj časova u godini često ne prelazi 40. Ovaj manji broj interakcija otežava nastavnike da steknu dublje razumijevanje o učeniku i njegovom napretku. U mnogim slučajevima, ocjene koje nastavnici predmetne nastave daju mogu biti bazirane na površnim utiscima, što može dovesti do netačnih ili neadekvatnih ocjena koje ne odražavaju stvarni napredak učenika (Lumpkin, Claxton & Wilson, 2014).

Ovaj problem je posebno izražen u petom razredu, kada se prelazi sa razredne na predmetnu nastavu. Ocjene često ne odražavaju pravi napredak učenika jer nastavnici predmetne nastave nemaju dovoljno vremena da se upoznaju sa svim aspektima učenikovog razvoja. Pitanje koje se postavlja, a koje je od važnosti i danas, odnosi se na to zašto se zanemaruje ocjena koju učenik dobije u četvrtom razredu (Nikolić, 1998). Mnogi nastavnici prelaze preko tih ocjena, ne uzimajući ih u obzir pri formiranju novih ocjena, iako bi trebalo da bude prisutno kontinuirano praćenje učenikovog rada, što bi obuhvatilo sve aspekte njegovog napretka i ponašanja. Ovaj pristup bi omogućio tačnije i pravičnije ocjenjivanje učenika, te bi obezbijedio bolje razumijevanje njihovih potreba i sposobnosti (Kadum-Bošnjak, Perišić & Brajković, 2007). Potrebno je stalno vraćati se na praksu kontinuiranog praćenja napretka učenika i osigurati da svaki učenik bude ocijenjen na temelju sveobuhvatne analize njegovih sposobnosti i postignuća.

Pravo ocjenjivanje ne bi smjelo biti zasnovano na povremenim ili slučajnim uvidima, već na konstantnoj i objektivnoj evaluaciji svih aspekata učenikovog rada.

3.3. Problem adaptacije na novine u radu

Učenici koji nisu razvili navike redovnog učenja suočavaju se sa poteškoćama u prilagođavanju na nove zahtjeve i veći obim gradiva u petom razredu. Istraživanje koje je sprovedla autorka Spasić (1980) pokazuje da se 30,43% učenika suočava sa teškoćama u vezi sa prilagođavanjem na veći broj nastavnika, što uključuje upoznavanje različitih stilova rada i

karakteristika svakog od njih. Takođe, 28,26% učenika ima poteškoće sa načinima ispitivanja, učenjem i organizacijom domaćih zadataka (Spasić, 1980). Ovi rezultati su u skladu sa istraživanjima Radovića i Radovanovića (2005), koji ističu da 28% učenika petog razreda ima problema sa prilagođavanjem na povećanje broja nastavnih predmeta, dok 55% učenika pokazuje poteškoće u odnosu na veći broj nastavnika. Takođe, 38% učenika se susreće sa problemima u vezi sa kriterijumima ocjenjivanja i postavljenim zahtjevima, naglašavajući da su nastavnici predmetne nastave, za razliku od učitelja, stroži u ocjenjivanju.

Učenici koji nemaju dovoljno predznanja ili imaju „praznine” u znanju teže savladavaju novo gradivo jer moraju nadoknaditi propušteno gradivo. Ovaj problem je izražen i kod učenika koji imaju lošu organizaciju vremena za učenje ili koji primjenjuju neefikasne strategije u učenju (Nikolić, 1998).

3.4. Prilagođenost nastavnih postupaka uzrastu učenika

Prilagođenost nastavnih postupaka uzrastu učenika predstavlja značajan aspekt u obrazovnom procesu, jer omogućava da nastava bude efikasna, razumljiva i motivišuća za učenike (Stevanović, 2002). Svaka razvojna faza učenika nosi sa sobom specifične karakteristike koje nastavnik mora uzeti u obzir kako bi odabrao odgovarajuće metode i pristupe nastavi. Prilagođavanje nastavnih postupaka uzrastu učenika nije samo pitanje odabira odgovarajućih obrazovnih sadržaja, već i primjena metoda koje odgovaraju njihovim psihološkim, emocionalnim i kognitivnim potrebama (Stevanović, 2002).

Za učenike nižih razreda osnovne škole, na primjer, nastavne metode moraju biti vizuelne, interaktivne i usmjerene na razvoj osnovnih vještina poput čitanja, pisanja i računanja. U ovom uzrastu djeca su u fazi konkretno-operativnog mišljenja, kako to opisuje Pijaže što znači da nastavnici trebaju koristiti konkretne primjere i aktivnosti koje omogućavaju djeci da učestvuju u učenju, istražuju i kroz igru dolaze do novih saznanja (Pijaže i Inhelder, 1987).

Nastavne metode koje se temelje na igri, grupnom radu i praktičnim aktivnostima omogućavaju učenicima da učestvuju u procesu učenja na dinamičan i angažovan način.

Adolescencija je period značajnih kognitivnih i emocionalnih promjena, tokom kojih mladi razvijaju sposobnost apstraktnog mišljenja i kritičke analize. U ovom periodu, učenici su skloni preispitivanju informacija i formiranju sopstvenih zaključaka, što zahtijeva prilagođavanje nastavnih metoda njihovim potrebama i interesovanjima (Stevanović, 2002). Tada je važno koristiti metode koje podstiču razvoj kritičkog mišljenja, analize i samostalnog istraživanja. Nastavni postupci za ove učenike trebaju biti više orijentisani na razumijevanje apstraktnih pojmova, samostalno istraživanje i rješavanje problema. Korišćenje istraživačkih metoda, diskusija, debata i analiziranja različitih perspektiva postaju važni za stimulaciju intelektualnog razvoja učenika (Nikolić, 1998).

Takođe, bitno je naglasiti da je u svakom uzrastu važno razvijati emocionalnu inteligenciju učenika. Nastavnici treba da koriste metode koje ne samo da podstiču intelektualni razvoj, već i pomažu učenicima da se nose sa svojim emocijama, razvijaju socijalne vještine i bolje razumiju sebe i druge. Učenici svih uzrasta najbolje uče kada su motivisani, kada osjećaju podršku učitelja i kada imaju priliku za izražavanje svojih stavova i mišljenja (Petrović & Zotović, 2007).

Prilagođavanje nastavnih postupaka uzrastu učenika takođe podrazumijeva prilagođavanje tempa i obima nastave. U mlađim razredima nastava bi trebala biti kraća i više orijentisana na aktivnosti koje zadržavaju pažnju djece, dok u starijim razredima tempo nastave može biti brži i obimniji, uz naglasak na samostalnost učenika. To znači da je učitelj, osim što je nosilac znanja, i organizator nastave koji mora biti u stanju da prepozna potrebe svojih učenika i pruži im odgovarajući izazov u učenju.

II ISTRAŽIVAČKI DIO

1.1. Predmet istraživanja

Prelazak učenika u šesti razred označava značajnu fazu u njihovom obrazovnom i vaspitnom razvoju. U ovoj fazi, učenici se susreću s brojnim novim izazovima: prelaze na predmetnu nastavu, usvajaju nove predmete, a gradivo postaje zahtjevnije i obimnije (Petrović i Zotović, 2007). Takođe, upoznaju nove nastavnike, čije metode rada i očekivanja mogu biti različiti od onih s kojima su bili uobičajeni kroz razrednu nastavu. Osim toga, tokom ovog perioda, djeca doživljavaju fizičke, psihološke i emocionalne promjene povezane s početkom puberteta, što dodatno komplikuje prilagođavanje na ove novine.

Predmet našeg istraživanja predstavlja sagledavanje i procjenjivanje načina na koji se pruža podrška djeci u adaptaciji pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu u crnogorskim osnovnim školama.

1.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja glasi: Utvrditi na koji način se pruža podrška djeci u adaptaciji pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu u crnogorskim osnovnim školama.

Istraživački zadaci:

- Utvrditi na koji način pedagozi, nastavnici predmetne i razredne nastave rade sa djecom u svrhu lakše adaptacije pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu.
- Utvrditi da li učitelji i nastavnici predmetne nastave na sastancima razmjenjuju iskustva o metodama, oblicima rada, didaktičkim sredstvima i prilagođavanjima na osnovu stečenog iskustva.
- Utvrditi koji oblik saradnje je dominantan između roditelja i nastavnika predmetne nastave pri prelasku djece iz razredne u predmetnu nastavu.
- Utvrditi koji su dominantne poteškoće sa kojima se djeca suočavaju pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu.

1.3. Istraživačke hipoteze

U skladu sa ciljem istraživanja, **glavnu** hipotezu možemo definisati na sljedeći način: Pretpostavlja se da se djeci u adaptaciji pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu u crnogorskim osnovnim školama pruža podrška kroz koordinirani zajednički rad nastavnika predmetne nastave, nastavnika razredne nastave i pedagoga.

Na osnovu definisane glavne hipoteze formulisali smo sporedne hipoteze na sljedeći način:

- Pretpostavlja se da pedagozi/psiholozi, nastavnici predmetne i razredne nastave rade sa djecom u svrhu lakše adaptacije pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu.
- Pretpostavlja se da učitelji i nastavnici predmetne nastave na sastancima razmjenjuju iskustva o metodama, oblicima rada i didaktičkim sredstvima.
- Pretpostavlja se da se individualni oblik saradnje dominantan u saradnji između roditelja i nastavnika predmetne nastave pri prelasku djece iz razredne u predmetnu nastavu.
- Pretpostavlja se da je razlika u kriterijumima ocjenjivanja učenika ključna poteškoća sa kojima se djeca suočavaju pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu.

1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Kako bi se provjerile postavljene istraživačke hipoteze, korišćene su kvantitativne i kvalitativne naučno-istraživačke metode. U radu je primijenjena metoda teorijske analize, s ciljem razmatranja aspekata adaptacije djece prilikom prelaska iz razredne u predmetnu nastavu. Deskriptivno-analitičkom metodom s kvalitativnim pristupom, analiziran je način na koji se pruža podrška djeci u procesu adaptacije prilikom prelaska u predmetnu nastavu u crnogorskim osnovnim školama. Podaci od nastavnika razredne i predmetne nastave prikupljeni su putem anketnih upitnika, dok su podaci od pedagoga dobijeni putem individualnih intervjua. Rezultati dobijeni intervjuisanjem stručnih saradnika omogućili su detaljniju analizu predmeta istraživanja, na osnovu kojih su iznesene određene smjernice i preporuke, s ciljem olakšanja adaptacije djece prilikom prelaska iz razredne u predmetnu nastavu.

1.5. Uzorak ispitanika

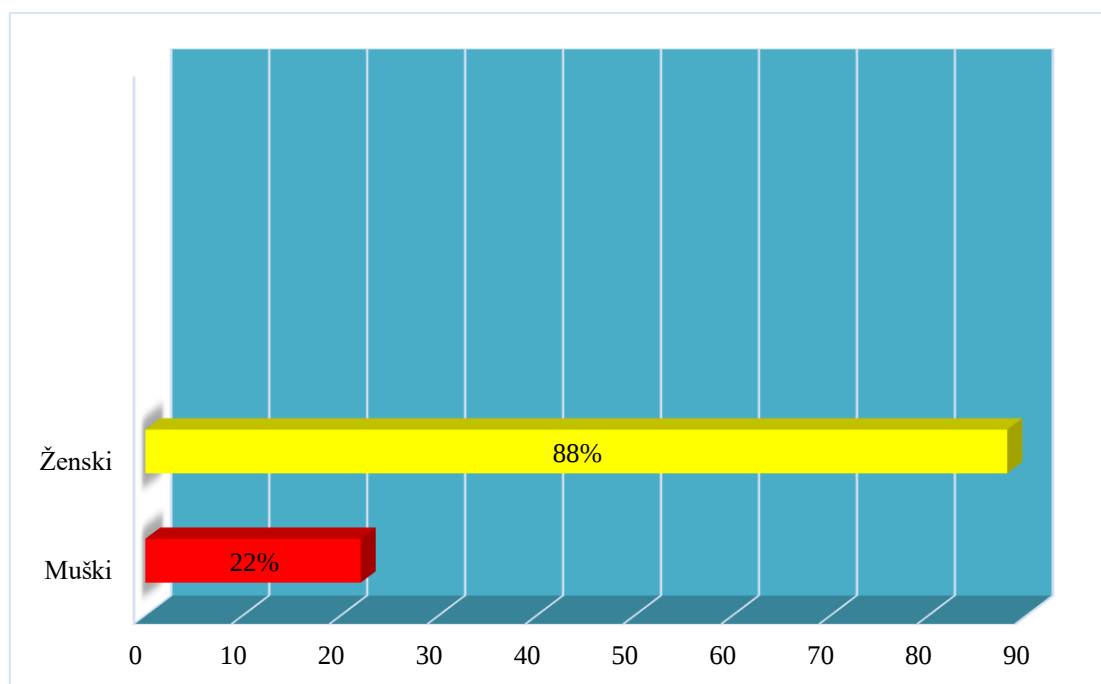
Istraživanje smo realizovali na uzorku od 50 nastavnika razredne nastave, 50 nastavnika predmetne nastave i 30 stručnih saradnika (pedagoga) iz sve tri crnogorske regije. Istraživanje smo sproveli u sljedećim osnovnim školama: OŠ „Olga Golović“, Nikšić, OŠ „Luka Simonović“, Nikšić, OŠ „Mileva Lajović-Lalatović“, Nikšić, OŠ „Savo Pejanović“, Podgorica, OŠ „Oktoih“, Podgorica, OŠ „Sutjeska“, Podgorica, OŠ „Novka Ubović“, Podgorica, OŠ „Drago Milović“, Tivat, OŠ „Njegoš“, Kotor, OŠ „Boško Buha“, Pljevlja, OŠ „Marko Miljanov“, „Vuk Karadžić“, Berane.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem učitelja

1. Pol ispitanika

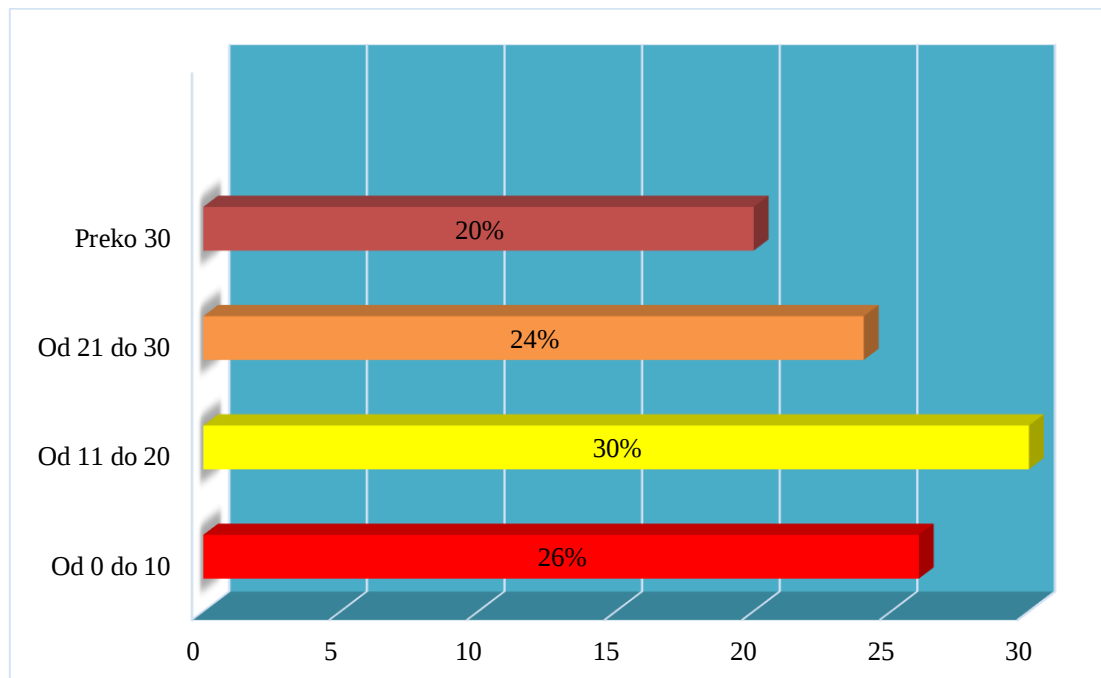
Histogram 1 – Odgovori učitelja na pitanje 1

U ovo istraživanje uključeno je 22% učitelja muškog, a 88% ženskog pola. Ova značajna neravnoteža između broja muških i ženskih učitelja može imati različite implikacije na obrazovni sistem, kako za same učitelje, tako i za učenike.

2. Godine radnog staža

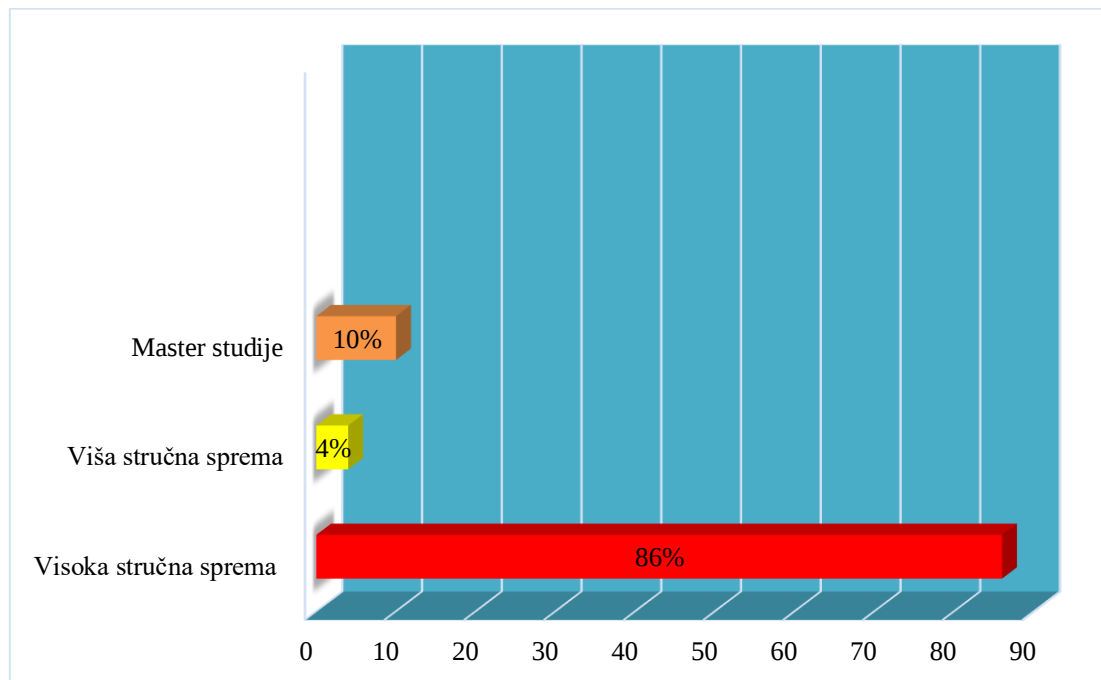
Histogram 2 – Odgovori učitelja na pitanje 2

Raznolikost u stručnoj spremi doprinosi bogatstvu perspektiva unutar obrazovnog sistema, jer različiti nivoi iskustva mogu doprinijeti boljoj dinamici i ravnoteži u školi. Takva raznolikost omogućava širu paletu pristupa u vaspitno-obrazovnom procesu, što može pomoći u kontinuiranom unapređenju i adaptaciji obrazovnih metoda.

3. Stručna sprema učitelja

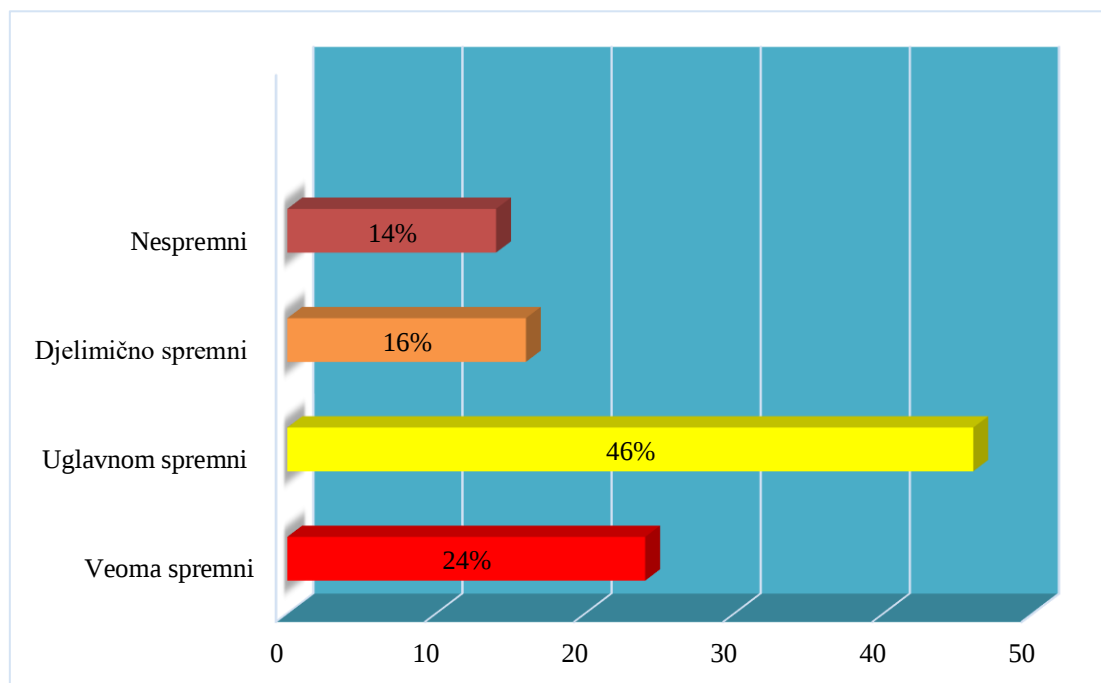
Histogram 3 – Odgovori učitelja na pitanje 3

U histogramu 3 prikazano je da najveći procenat učitelja ima visoku stručnu spremu, dok su učitelji sa višom stručnom spremom i master studijama značajno manje zastupljeni.

4. Kako procjenjujete spremnost učenika za prelazak u predmetnu nastavu? Obrazložite.

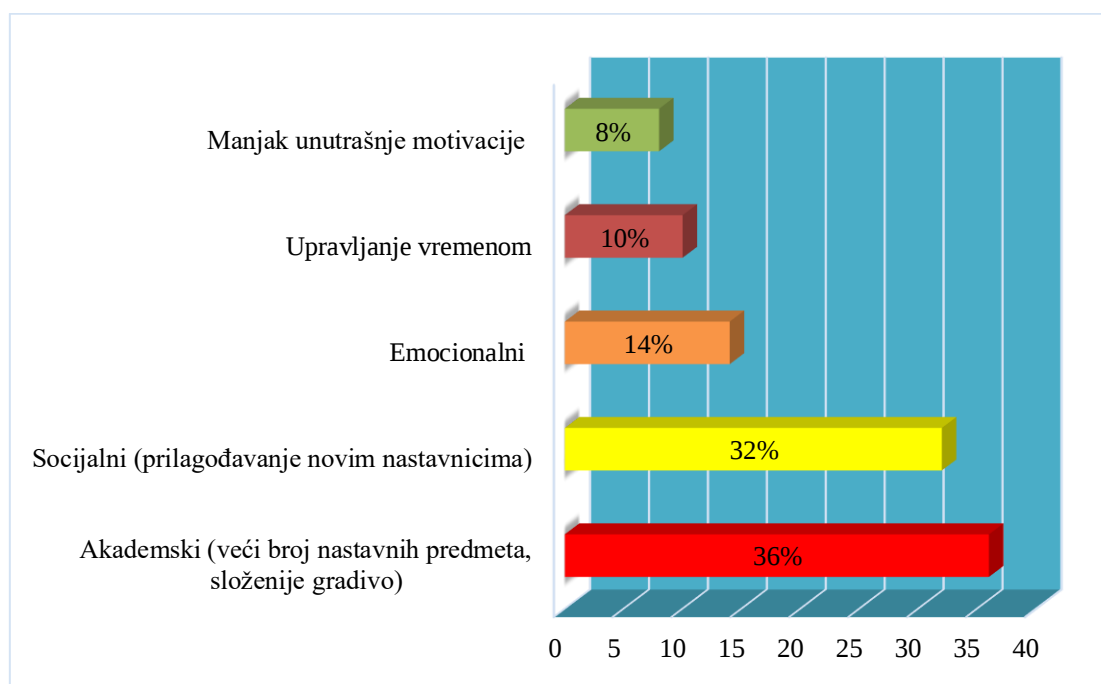
Histogram 4 – Odgovori učitelja na pitanje 4

Prema odgovorima učitelja, najveći broj učenika (46%) smatra se uglavnom spremnim za prelazak u predmetnu nastavu, dok manji procenat učenika smatra da su veoma spremni (24%) ili djelimično spremni (16%). Učitelji koji su smatrali da su učenici nespremni (14%) za prelazak ukazuju na potrebu za dodatnim pripremama i podrškom kako bi se učenici uspješno adaptirali na nove izazove. Ovo pokazuje da većina učenika posjeduje osnovnu spremnost, ali i da postoji potreba za daljim radom na njihovoj adaptaciji, kako bi se osigurao uspješan prelazak u predmetnu nastavu. Učitelji prepoznaju važnost dodatne podrške za one učenike koji se suočavaju sa poteškoćama, posebno kroz ciljane intervencije poput radionica za razvoj vještina i povećanje samopouzdanja. Takođe, stavovi učitelja naglašavaju značaj kontinuiranog praćenja učenika tokom prelaska, kako bi se adekvatno odgovorilo na njihove potrebe i smanjio rizik od neuspjeha.

5. Koji aspekt adaptacije smatrate najizazovnijim za učenike?

Histogram 5 – Odgovori učitelja na pitanje 5

Na temelju odgovora učitelja, može se uočiti da različiti aspekti adaptacije učenika pri prelasku u predmetnu nastavu izazivaju različite reakcije, a najizrazitiji problemi su akademski i socijalni izazovi.

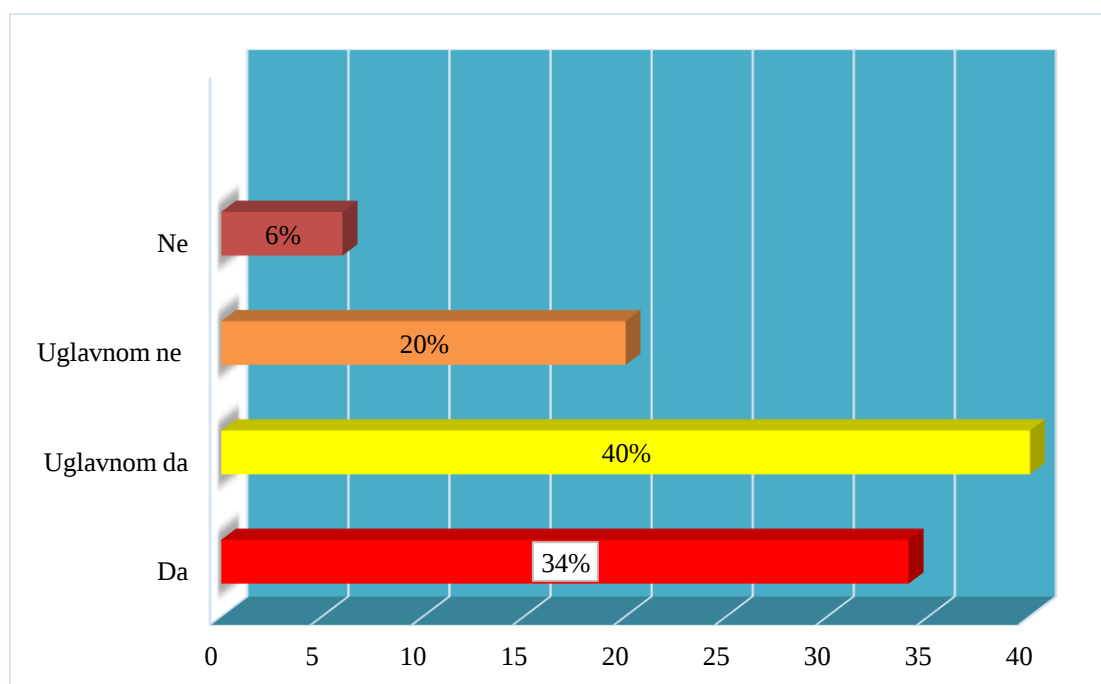
Akademski izazovi, koji su prema odgovorima učitelja najzastupljeniji aspekt adaptacije sa 36%, uključuju poteškoće učenika u savladavanju novih, složenijih nastavnih sadržaja, prilagođavanju većem obimu gradiva i razvoju vještina za samostalno rješavanje zadataka.

Socijalni izazovi (32%) također čine značajan dio zabrinutosti učitelja. Učenici se moraju prilagoditi novim nastavnicima i promijenjenoj dinamici međuljudskih odnosa, kako u interakciji s učiteljima, tako i sa vršnjacima. U ovoj fazi, djeca često trebaju više vremena da se naviknu na raznolikost nastavnih metoda i očekivanja od različitih nastavnika, a istovremeno se prilagođavaju novim prijateljskim grupama i socijalnim interakcijama unutar škole.

Emocionalni izazovi (14%) odnose se na stres i anksioznost koju učenici mogu doživjeti uslijed prelaska u predmetnu nastavu. Promjena u načinu nastave može kod nekih učenika izazvati osjećaj nesigurnosti i straha.

6. Da li aktivno radite na pripremi učenika za prelazak u predmetnu nastavu? Obrazložite

Histogram 6 – Odgovori učitelja na pitanje 6

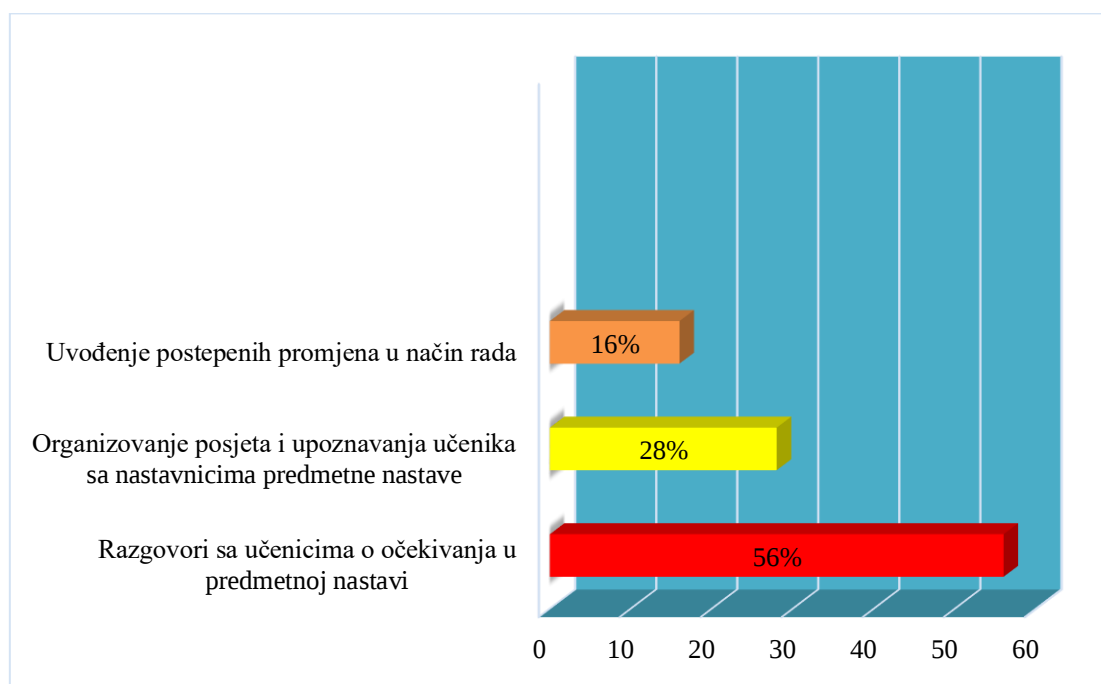
Većina učitelja (74%) aktivno priprema učenike za prelazak u predmetnu nastavu kroz razvijanje radnih navika, unapređenje vještina organizacije i podsticanje samostalnosti u učenju. Takođe, poseban fokus stavljaju na emocionalnu podršku i osnaživanje učenika kako bi se lakše suočili sa potencijalnim akademskim izazovima. Konkretno, 34% učitelja je odgovorilo sa "da", dok 40% smatra da uglavnom rade na toj pripremi. Ovaj visok procenat ukazuje na to da većina učitelja prepoznaje važnost pripreme učenika (prilagođavanje novim metodama nastave) za nove izazove koje donosi predmetna nastava, što obuhvata razvoj specifičnih vještina i znanja potrebnih za uspješan prelazak. Manji broj učitelja (20%) smatra da uglavnom ne radi na toj pripremi, dok 6% učitelja tvrdi da to uopšte ne rade. Ovi odgovori mogu ukazivati na nekoliko mogućih razloga, poput nedostatka vremena, resursa ili možda neprepoznavanja važnosti ove pripreme. Takođe, ovo može biti znak da neki učitelji vjerovatno računaju na to da će prelazak u predmetnu nastavu biti prirodan i da učenici neće imati veće poteškoće u adaptaciji.

U obrazloženju, učitelji navode da kroz razvoj samostalnosti, organizaciju vremena, kao i uvođenjem novih metoda rada, nastoje učenicima omogućiti lakši prelazak u predmetnu nastavu. Učitelji mogu koristiti različite nastavne metode koje omogućuju veću aktivnost i angažman učenika. Na primjer, to mogu biti grupni projekti, istraživački zadaci, korištenje

tehnologije, kritičko razmišljanje, ili metode koje podstiču učenike na samostalno razmišljanje i istraživanje. S druge strane, manji broj učitelja koji nijesu aktivno uključeni u ovaj proces obrazlaže to nedostatkom vremena, resursa, kao i drugih izazova s kojima se suočavaju u svakodnevnom radu, što ukazuje na poteškoće u implementaciji sistematičnog pristupa za pripremu učenika.

7. Koje postupke koristite u svrhu funkcionalnijeg prelaska učenika u predmetnu nastavu?

Histogram 7 – Odgovori učitelja na pitanje 7

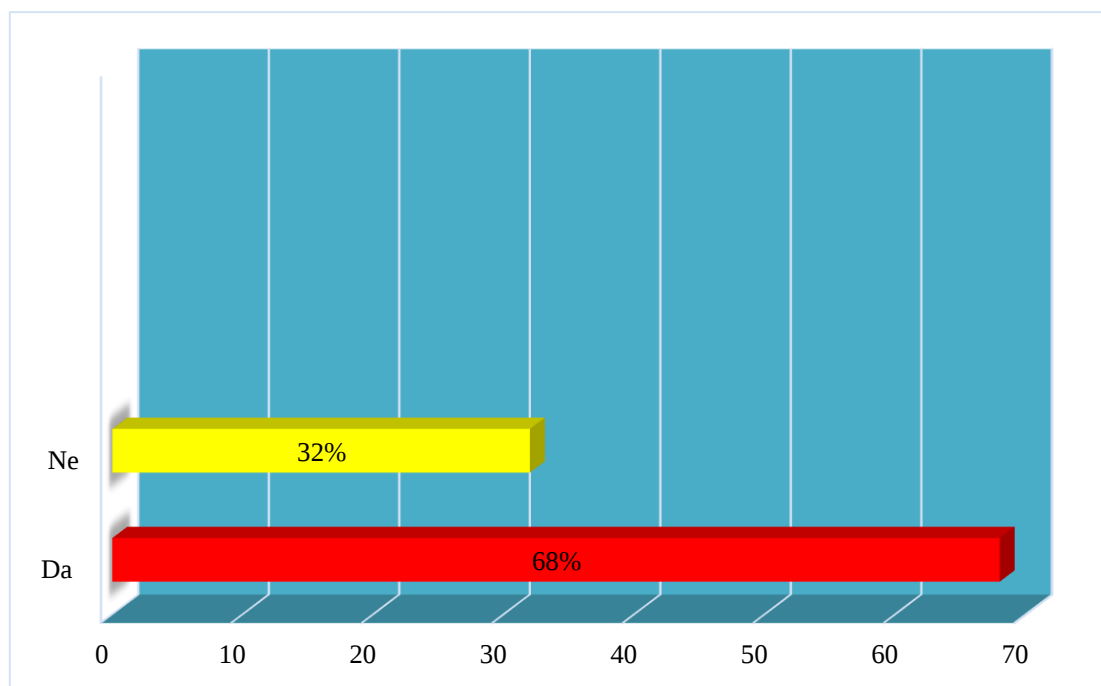

Analizirajući odgovore učitelja na pitanje o postupcima koje koriste za olakšavanje prelaska učenika u predmetnu nastavu, primjećuje se da najčešće korišćena metoda (56%) uključuje razgovore sa učenicima o očekivanjima u predmetnoj nastavi. Ovaj pristup omogućava učenicima da se pripreme za izazove koje donosi prelazak u novu fazu obrazovanja i smanjuje anksioznost zbog nepoznatih očekivanja. Druga metoda koja se koristi u značajnom broju slučajeva (28%) je organizovanje posjeta i upoznavanje učenika sa nastavnicima predmetne nastave, što pomaže u stvaranju prijateljskog odnosa. Manji broj učitelja (16%) primjenjuje uvođenje postepenih promjena u način rada, što ukazuje na to da, iako se ova metoda smatra korisnom, nije toliko široko primijenjena kao druge strategije. Ovi odgovori

ukazuju na raznolikost pristupa u pripremi učenika, pri čemu se najviše pažnje posvećuje psihološkoj pripremi kroz komunikaciju i upoznavanje s novim okruženjem.

8. Da li smatrate da postoji dovoljna saradnja između učitelja i nastavnika predmetne nastave?
Obrazložite

Histogram 8 – Odgovori učitelja na pitanje 8

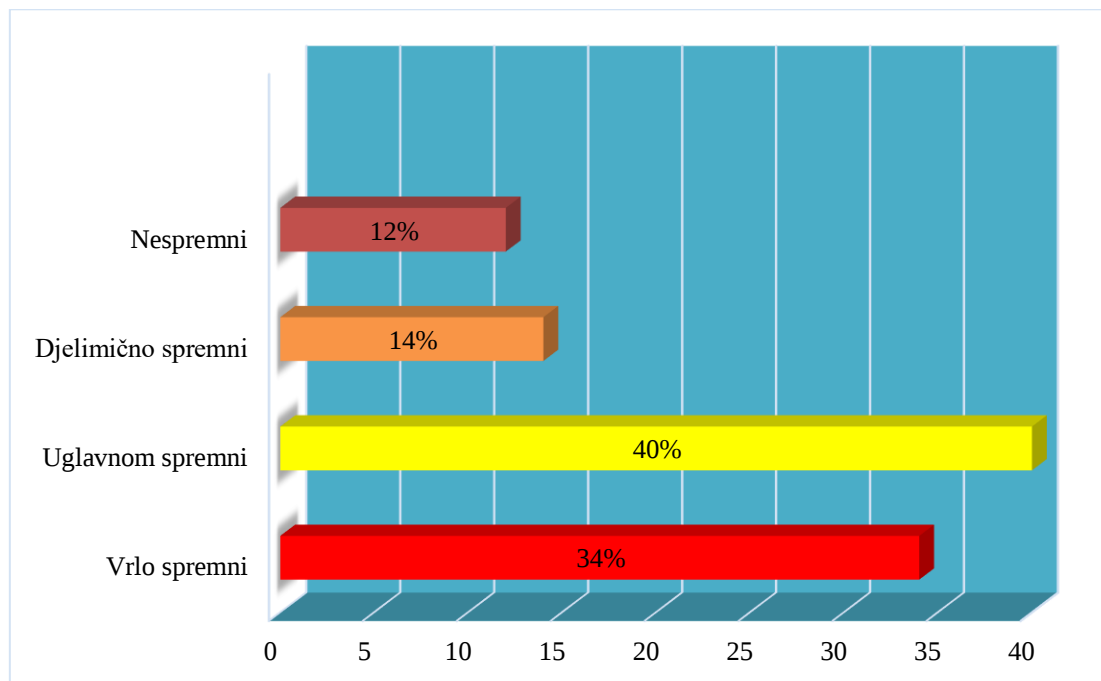

Na osnovu odgovora učitelja na pitanje o saradnji između učitelja i nastavnika predmetne nastave, može se uočiti značajna većina (68%) koja smatra da postoji saradnja. Ovi učitelji prepoznaju važnost timskog pristupa u obrazovanju, koji omogućava koordinaciju i dosljednost u nastavnim planovima, što pozitivno utiče na učenike. Ovi odgovori sugerišu potrebu za poboljšanjem saradnje, kao i za dodatnim profesionalnim usavršavanjem ili organizovanjem zajedničkih sastanaka i planiranja.

Učitelji su kao obrazloženje naveli da saradnja postoji kroz redovne sastanke i razmjenu informacija između učitelja razredne nastave i nastavnika predmetne nastave, što omogućava dosljednost u učenju. Neki učitelji su istakli da, iako saradnja postoji, ponekad nedostaje vremena za detaljno planiranje i usklađivanje nastave između različitih nastavnih predmeta. Takođe, učitelji su naglasili da je komunikacija najčešće usmjerena na osnovne informacije, dok bi dublja saradnja i zajednički rad na ciljevima učilišta mogli poboljšati prelazak učenika u predmetnu nastavu.

9. Kako ocjenjujete emocionalnu spremnost učenika za suočavanje s promjenama?

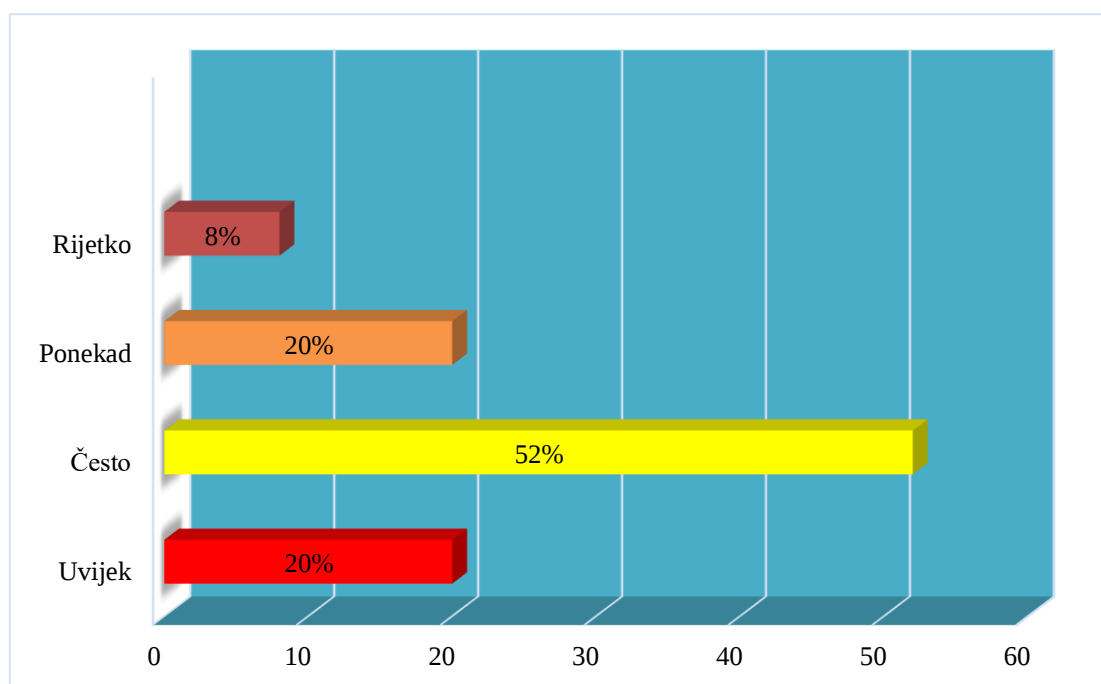
Histogram 9 – Odgovori učitelja na pitanje 9

Većina učitelja smatra da su učenici emocionalno spremni za suočavanje s promjenama, jer su odgovori većine (74%) ukazali na to da su učenici "vrlo spremni" ili "uglavnom spremni". Učitelji su istakli da učenici pokazuju visoku motivaciju i sposobnost prilagođavanja na nove situacije, što im omogućava da se nose s izazovima koje donosi prelazak na predmetnu nastavu. Međutim, manji broj učitelja (26%) smatra da učenici nisu potpuno spremni za te promjene, navodeći da postoje određeni izazovi u prilagođavanju na nove akademske zahtjeve i samostalnost, što može izazvati stres i nesigurnost kod djece.

10. Da li pružate podršku učenicima koji imaju poteškoće s adaptacijom? Obrazložite.

Histogram 10 – Odgovori učitelja na pitanje 10

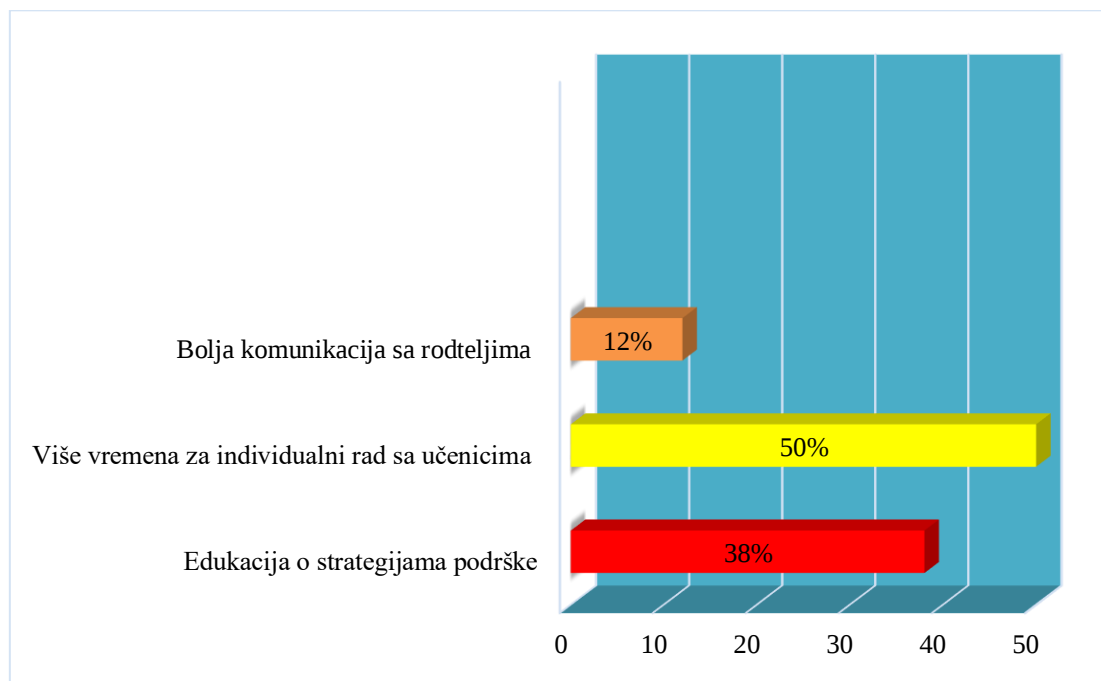

Većina učitelja (72%) aktivno pruža podršku učenicima koji imaju poteškoće s adaptacijom, s time da 20% učitelja to čini uvijek, dok 52% često pruža podršku. Ovi odgovori ukazuju na visoku svijest učitelja o važnosti emocionalne i socijalne podrške u procesu adaptacije, što je ključan faktor za uspješan prelazak na predmetnu nastavu. Manji broj učitelja (28%) priznaje da podrška nije uvijek dosljedna, pri čemu 20% to čini povremeno, a 8% rijetko, što ukazuje da postoje situacije u kojima učitelji možda nisu u mogućnosti pružiti odgovarajuću podršku zbog drugih obaveza ili ograničenja u resursima.

Učitelji su naveli da pružaju podršku učenicima koji imaju poteškoće s adaptacijom kako bi im pomogli da se lakše uključe u novi sistem nastave. Mnogi učitelji ističu da koriste različite strategije, kao što su dodatni razgovori s učenicima, individualni pristup i angažman u grupnim aktivnostima, kako bi im olakšali prelazak. Međutim, neki učitelji priznaju da zbog velikog broja učenika i drugih obaveza nisu uvijek u mogućnosti pružiti dovoljno individualizovane podrške, iako se trude da im pomognu koliko god je to moguće.

11. Koji resursi bi vam pomogli da efikasnije podržite učenike pri adaptaciji?

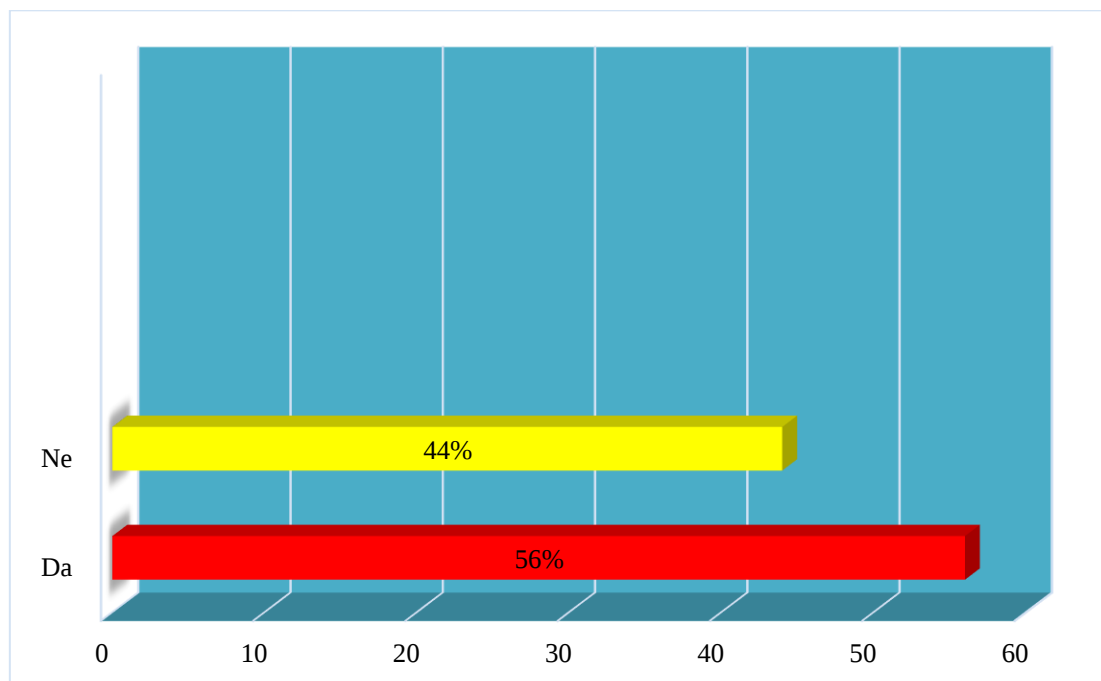
Histogram 11 – Odgovori učitelja na pitanje 11

Učitelji su ukazali na nekoliko ključnih resursa koji bi im pomogli da efikasnije podrže učenike pri adaptaciji. Najveći broj učitelja smatra da bi više vremena za individualni rad sa učenicima bilo od velike koristi, jer bi to omogućilo bolje prilagođavanje svakog učenika na novi obrazovni sistem. Takođe, edukacija o strategijama podrške prepoznata je kao važan resurs koji bi pomogao učiteljima da steknu nove vještine i pristupe u radu sa učenicima koji se teško prilagođavaju. Manji broj učitelja ističe važnost bolje komunikacije sa roditeljima, što ukazuje da neki smatraju da je saradnja sa porodicama ključna za uspješnu adaptaciju učenika.

12. Da li smatrate da trenutni sistem dovoljno podržava učenike u ovom tranzicionom periodu?
Obrazložite

Histogram 12 – Odgovori učitelja na pitanje 12

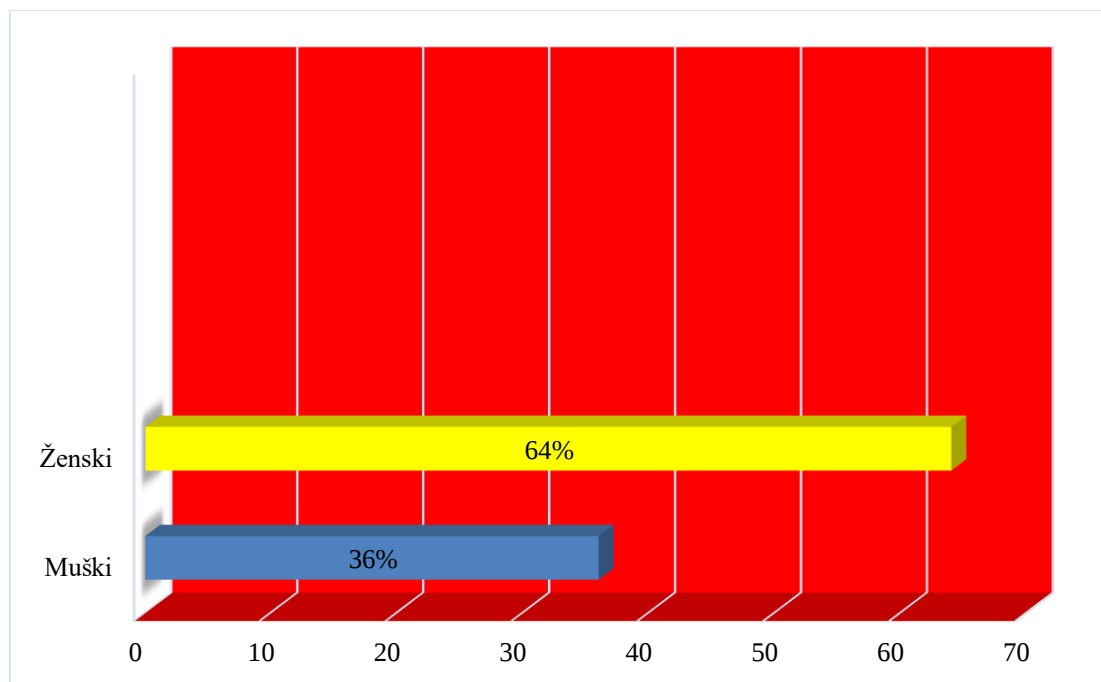

Većina učitelja smatra da trenutni sistem dovoljno podržava učenike u tranzicionom periodu, jer veruju da postoje resursi i strategije koje omogućavaju učenicima da se lakše prilagode na promjene u obrazovnom sistemu. Ipak, značajan broj učitelja smatra da trenutni sistem ne pruža dovoljno podrške, navodeći da bi bilo potrebno unaprijediti strategije podrške i resurse, posebno u kontekstu emocionalne i socijalne adaptacije učenika. Mnogi smatraju da bi sistem mogao bolje integrisati mehanizme podrške, kao što su dodatna obuka za učitelje i bolja koordinacija sa roditeljima i stručnjacima, kako bi se osigurao uspješan prelazak učenika u predmetnu nastavu.

2.2. Rezultati dobijeni anketiranjem nastavnika

1. Polna struktura ispitanika

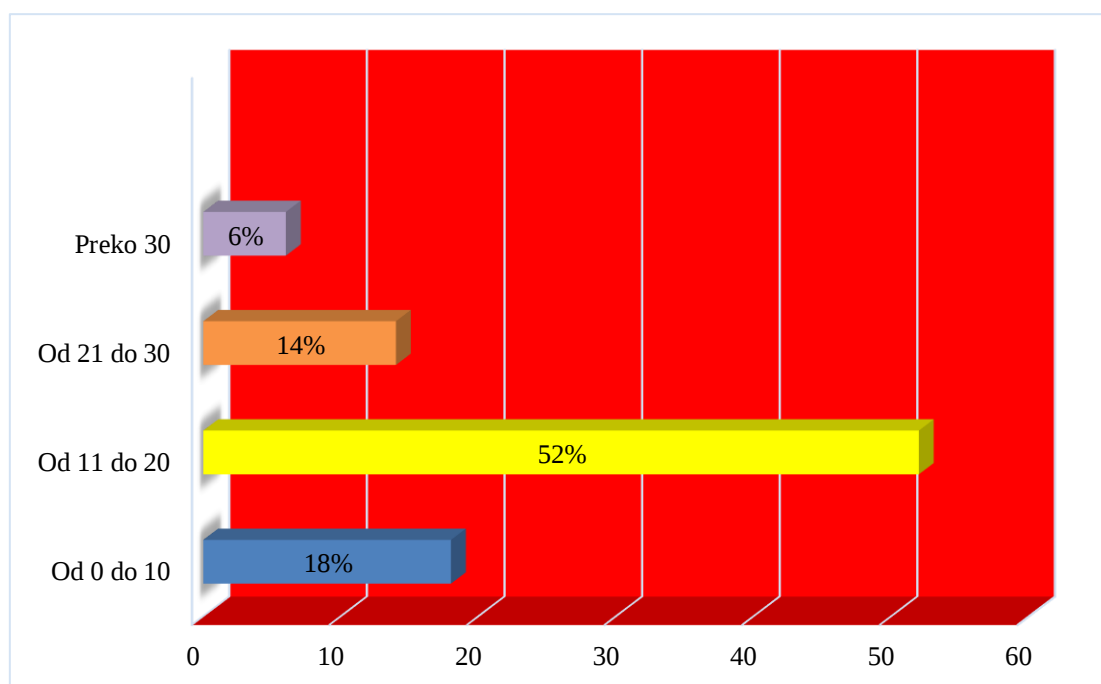
Histogram 13 – Odgovori nastavnika na pitanje 1

Polna struktura nastavničkog osoblja pokazuje da je većina nastavnika ženskog pola, sa 64% žena u odnosu na 36% muškaraca. Ovaj odnos ukazuje na to da se profesija u većoj mjeri privlači ženama, što je česta pojava u mnogim obrazovnim sistemima, gdje žene dominiraju u nastavničkom kadru. Ovaj podatak može biti koristan u analizi obrazovnih politika i istraživanju uzroka takve ravnoteže, uključujući socijalne, kulturne i profesionalne faktore koji utiču na izbor zanimanja u obrazovanju.

2. Godine radnog staža

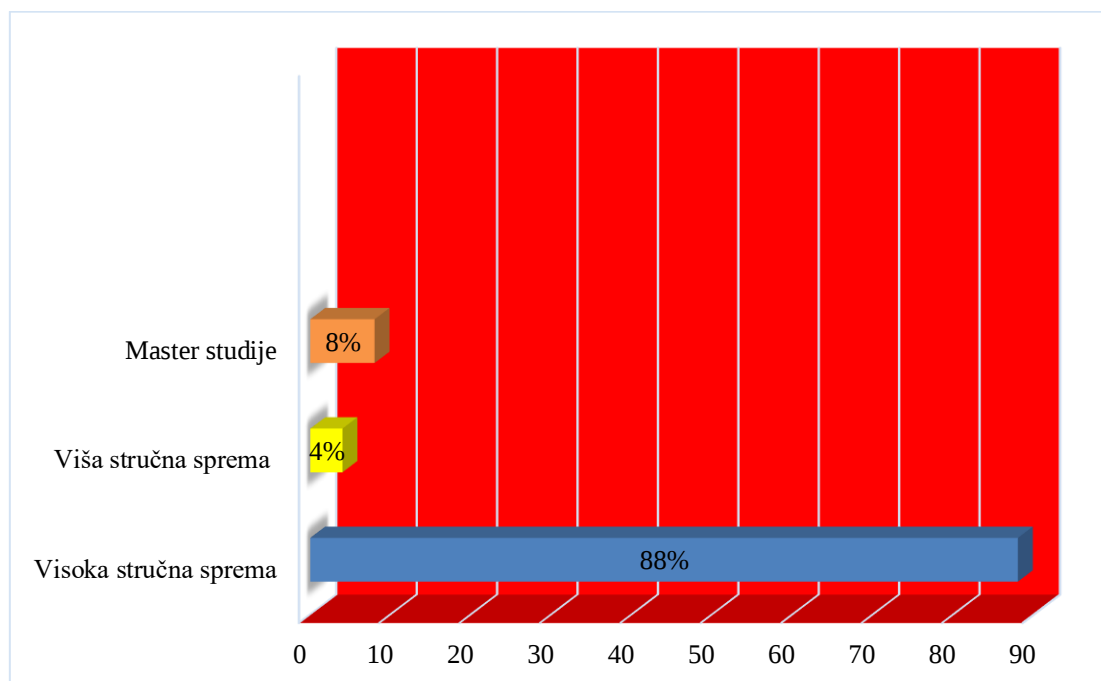
Histogram 14 – Odgovori nastavnika na pitanje 2

Najveći broj nastavnika, 52%, ima između 11 i 20 godina radnog staža, što ukazuje da većina učitelja ima solidno iskustvo u obrazovnom sektoru. Zatim, 18% nastavnika ima manje od 10 godina radnog staža, dok 14% ima između 21 i 30 godina iskustva, što ukazuje na to da postoji i manji broj iskusnijih učitelja. Samo 6% nastavnika ima preko 30 godina radnog staža, što može ukazivati na to da se stariji učitelji u manjoj mjeri zadržavaju u profesiji ili su u fazi pred penzionisanjem. Ova podjela daje dobar uvid u to koliko su nastavnici u različitim fazama svoje karijere, što može uticati na stilove nastave i pristup učenicima.

3. Stručna sprema

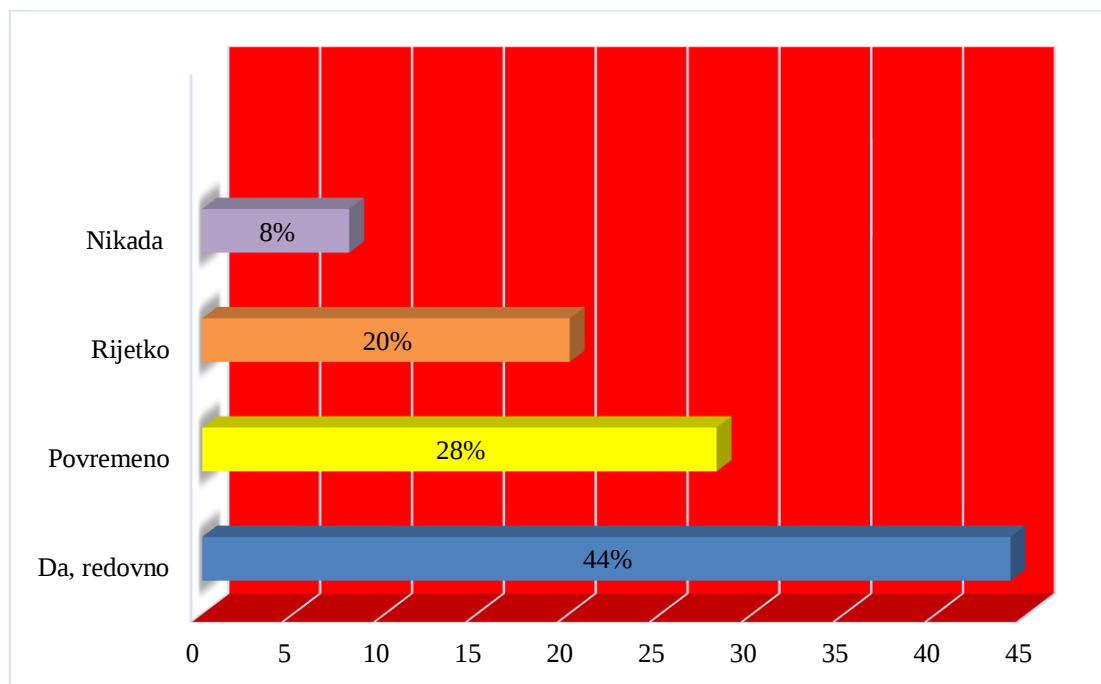
Histogram 15 – Odgovori nastavnika na pitanje 3

Rezultati pokazuju da 88% nastavnika ima visoku stručnu spremu, što ukazuje na to da većina nastavnog osoblja ima odgovarajuće obrazovanje za rad u obrazovnom sistemu, što može pozitivno uticati na kvalitet nastave i profesionalizam u radu. Visoka stručna sprema često podrazumijeva i dublje razumijevanje pedagoških i didaktičkih principa, što omogućava kvalitetniji pristup učenicima.

4. Da li prilagođavate svoje metode rada za učenike koji prelaze iz razredne nastave?

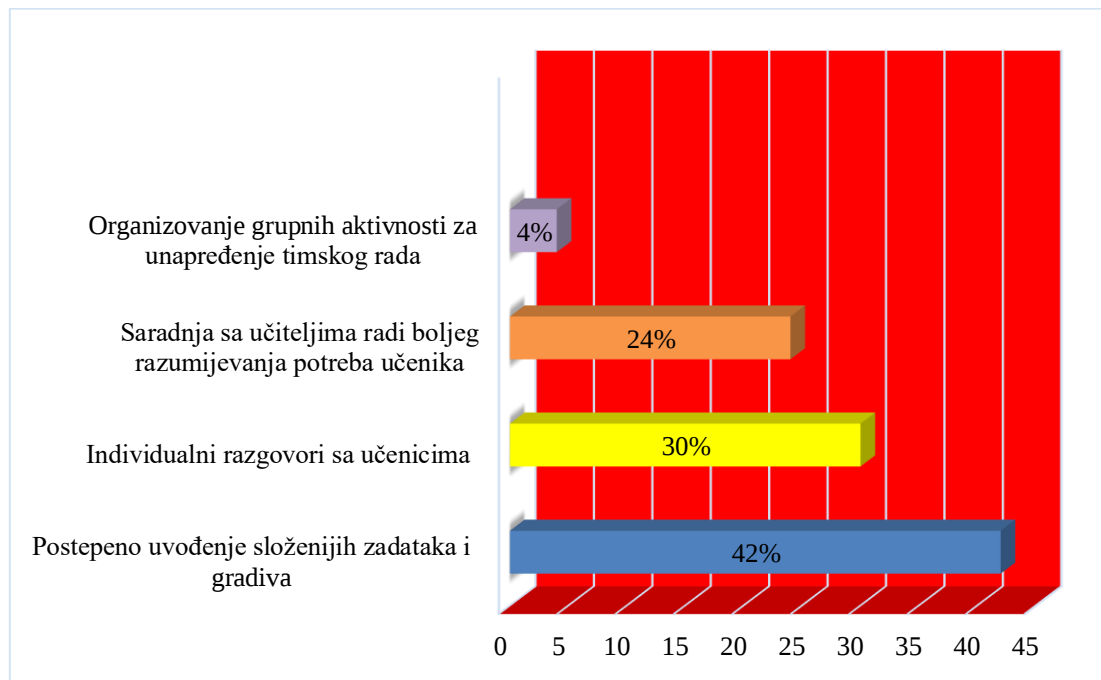
Histogram 16 – Odgovori nastavnika na pitanje 4

Rezultati pokazuju da 44% nastavnika redovno prilagođava svoje metode rada za učenike koji prelaze iz razredne nastave. Ovi nastavnici prepoznaju važnost postepenog prilagođavanja nastave novim zahtjevima i izazovima s kojima se učenici suočavaju prilikom prelaska na predmetnu nastavu. Ovakav pristup doprinosi lakšoj adaptaciji učenika i omogućava im da se efikasnije uključe u nastavni proces. Ukupno 20% nastavnika rijetko prilagođava svoje metode rada, što može ukazivati na to da nijesu u potpunosti svjesni važnosti ovog prilagođavanja ili smatraju da učenici mogu samostalno da prebrode izazove prelaska u predmetnu nastavu. Ovaj pristup može značiti da postoji prostor za unapređenje u radu sa učenicima koji se nalaze u tranziciji.

5. Koje strategije koristite za olakšavanje adaptacije učenika u predmetnoj nastavi?

Histogram 17 – Odgovori nastavnika na pitanje 5

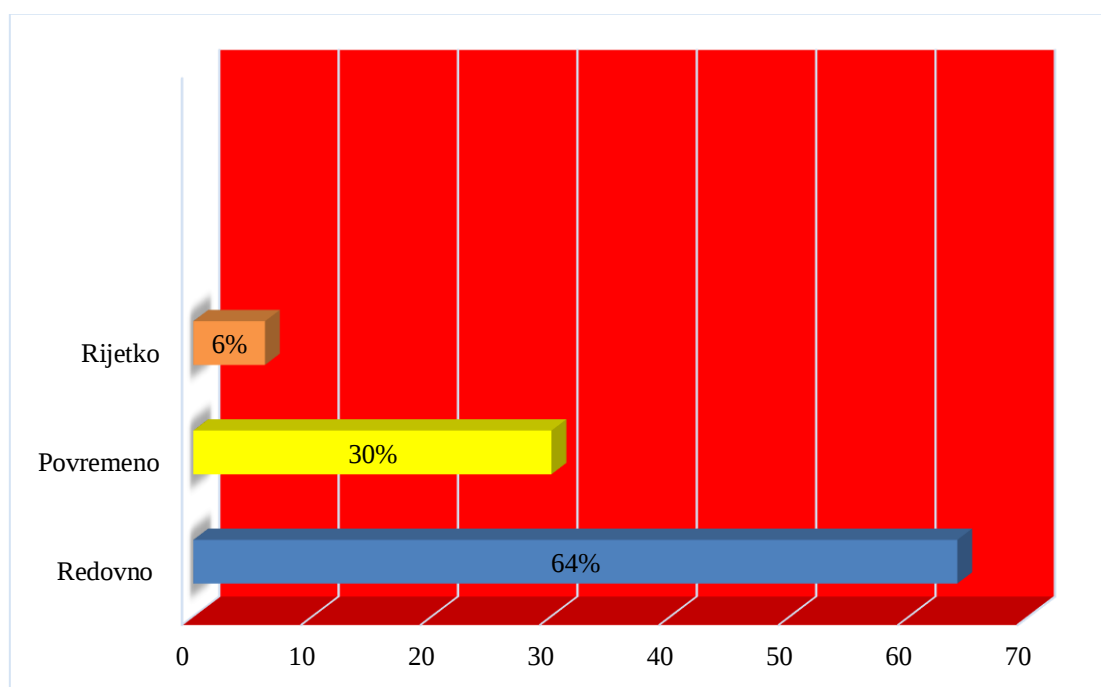

Postepeno uvođenje složenijih zadataka i gradiva je najzastupljenija strategija, koju primjenjuje 42% nastavnika. Ovaj pristup omogućava učenicima da se postepeno upoznaju sa zahtjevnijim zadacima, što im pomaže da se lakše prilagode novoj vrsti nastave. Individualni razgovori sa učenicima su strategija koju koristi 30% nastavnika. Ovi razgovori omogućavaju nastavnicima da bolje razumiju specifične potrebe učenika, pružajući im priliku za personalizovanu podršku i smanjenje stresa u adaptaciji. Saradnja sa učiteljima je strategija koju primjenjuje 24% nastavnika, čime se osigurava bolja komunikacija i koordinacija u cilju efikasnijeg prepoznavanja i zadovoljavanja potreba učenika prilikom prelaska u predmetnu nastavu. Organizovanje grupnih aktivnosti koristi samo 4% nastavnika, što doprinosi razvoju socijalnih vještina i timskog rada među učenicima, ali je manje česta strategija u procesu adaptacije.

Sve ove strategije, iako u različitim procentima, ukazuju na holistički pristup koji nastavnici koriste kako bi olakšali učenicima prelazak u predmetnu nastavu. Najvažnija strategija je postepeno uvođenje složenijih zadataka, dok su individualni razgovori i saradnja sa učiteljima ključni za pružanje dodatne podrške.

6. Koliko često sarađujete s učiteljima kako biste razumjeli potrebe učenika koji prelaze u predmetnu nastavu?

Histogram 18 – Odgovori nastavnika na pitanje 6

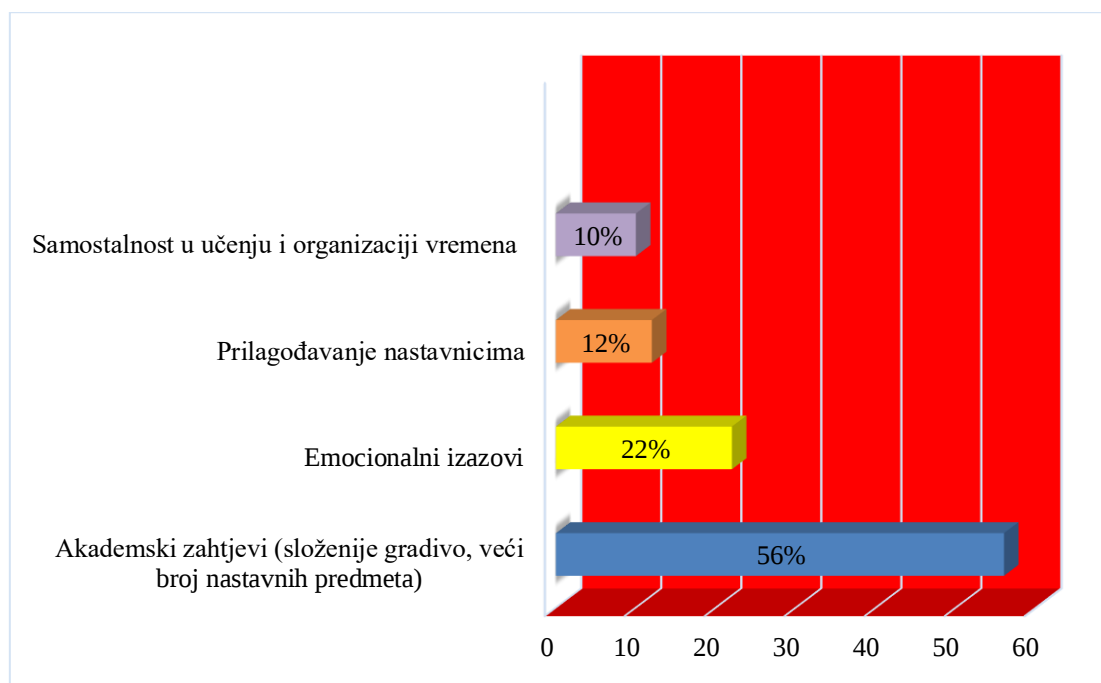

Većina nastavnika (64%) redovno sarađuje sa učiteljima kako bi razumjeli potrebe učenika koji prelaze u predmetnu nastavu. Ova visoka učestalost saradnje ukazuje na njihovu angažovanost u procesu adaptacije učenika i želju da se postigne što bolja povezanost između razredne i predmetne nastave. Manji broj nastavnika (30%) sarađuje povremeno, što može ukazivati na to da im saradnja nije uvijek prioritet ili da se ponekad suočavaju s izazovima u efikasnom organizovanju vremena.

Ova analiza temelji se na odgovorima nastavnika koji ukazuju na različite nivoe saradnje, a obuhvata ključne aspekte o angažmanu nastavnika u procesu prelaska učenika u predmetnu nastavu.

7. Šta smatrate najvećim izazovom za učenike koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu?

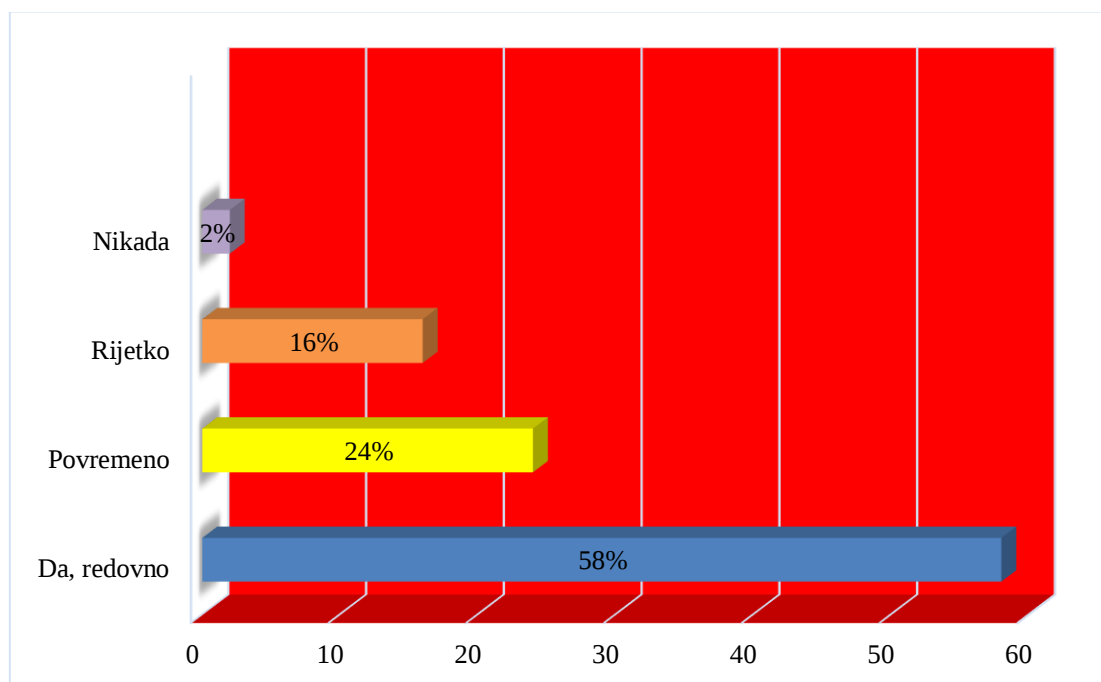
Histogram 19 – Odgovori nastavnika na pitanje 7

Najveći izazov koji nastavnici prepoznaju za učenike koji prelaze u predmetnu nastavu odnosi se na akademske zahtjeve, što uključuje složenije gradivo i veći broj nastavnih predmeta (56%). Ovaj odgovor ukazuje na to da učenici moraju prilagoditi svoje sposobnosti i radne navike kako bi se nosili sa većim intelektualnim izazovima, što je najistaknutiji izazov za većinu učenika. Drugi značajan izazov, prema odgovorima (22%), odnosi se na emocionalne izazove, poput stresa i anksioznosti zbog promjena, što ukazuje na potrebu za emocionalnom podrškom tokom ovog prijelaznog perioda. Manji broj nastavnika (12%) ističe prilagođavanje učenika novim nastavnicima kao izazov, dok 10% smatra da je ključna prepreka samostalnost u učenju i organizaciji vremena, što se odnosi na potrebu učenika da razviju veće samopouzdanje u vođenju svog obrazovnog procesa.

8. Da li organizujete aktivnosti za olakšavanje prilagođavanja učenika? Obrazložite.

Histogram 20 – Odgovori nastavnika na pitanje 8

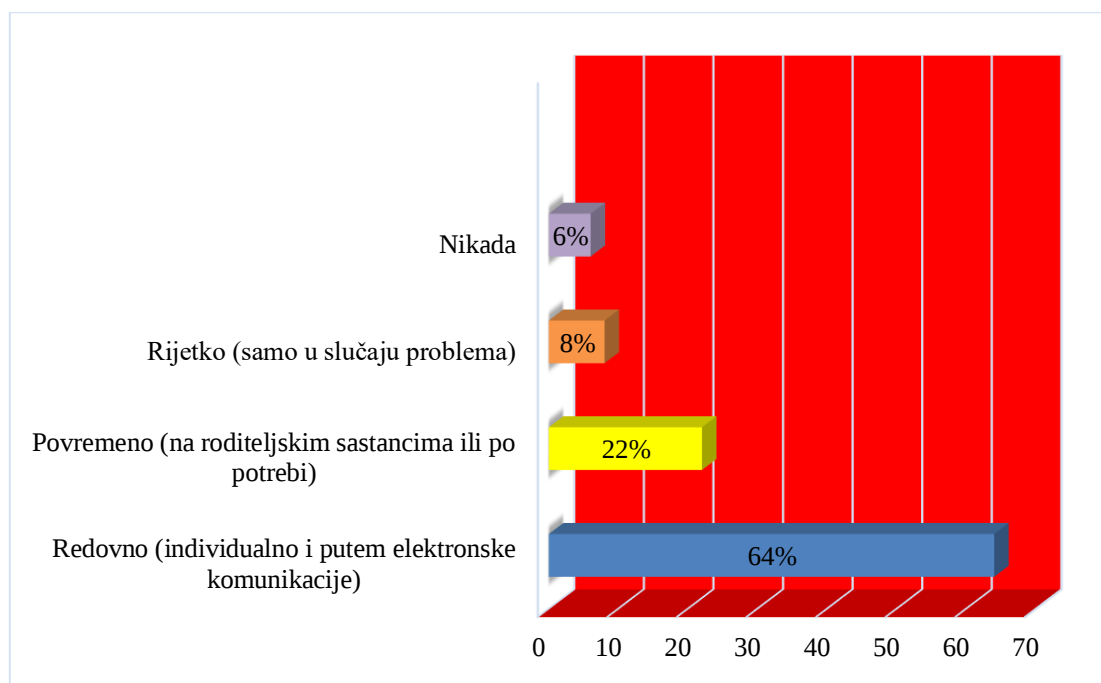

Većina nastavnika redovno organizuje aktivnosti za olakšavanje prilagođavanja učenika, što ukazuje na visoku svest i posvećenost potrebi za podrškom učenicima u procesu prilagodbe. Oko 58% nastavnika smatra da su aktivnosti od ključne važnosti za lakši prelazak u predmetnu nastavu, što može uključivati različite oblike podrške, kao što su dodatne vježbe, savjetovanja, ili timske aktivnosti. Manji broj nastavnika (24%) organizuje ove aktivnosti povremeno, što ukazuje da postoje nesigurnosti ili ograničenja koja mogu uticati na učestalost ovih inicijativa. Samo mali procenat nastavnika (2%) nije uopšte uključen u organizaciju aktivnosti, što može biti izazvano različitim faktorima, kao što su preopterećenje ili nedostatak resursa. Ova analiza ukazuje na to da je, iako većina nastavnika svjesna važnosti takvih aktivnosti, potrebna dalja edukacija i podrška kako bi se sve škole angažovale u ovim važnim postupcima.

Mnogi učitelji ističu da organizuju aktivnosti kako bi učenicima olakšali prelazak u predmetnu nastavu, pružajući im emocionalnu podršku i dodatnu pomoć u savladavanju početnih izazova, kao što su prilagođavanja na nove metode rada i više nastavnih predmeta. Učitelji koji redovno organizuju aktivnosti naglašavaju važnost stvaranja sigurnog i prijatnog okruženja za učenike.

9. Koliko često komunicirate s roditeljima učenika koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu?

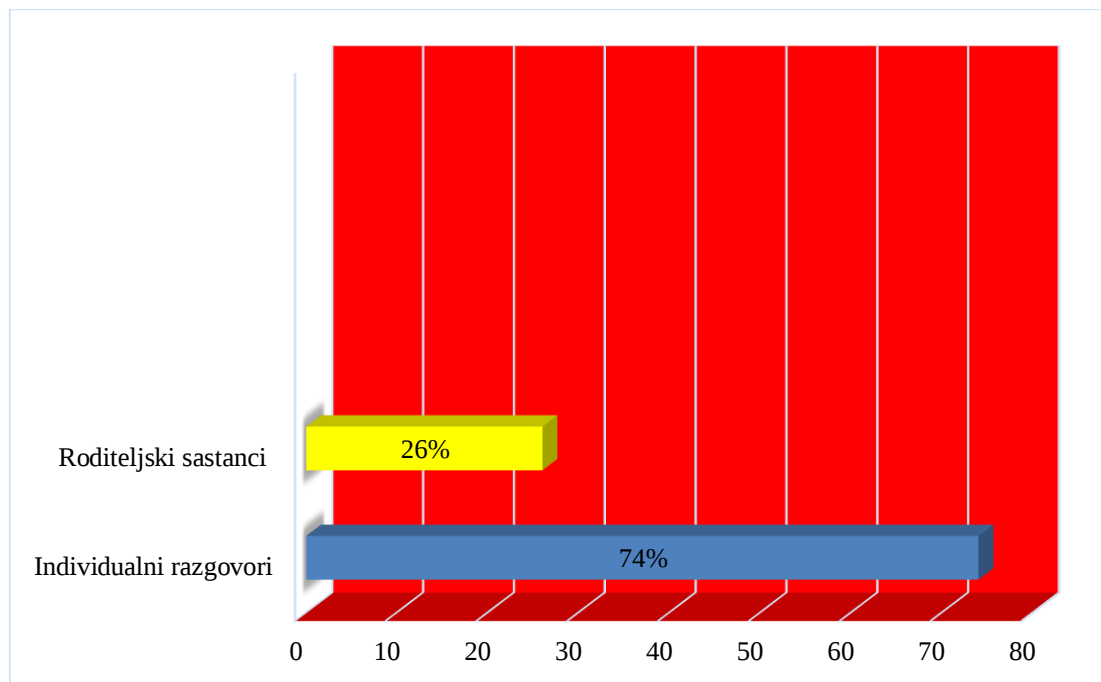
Histogram 21 – Odgovori nastavnika na pitanje 9

Na osnovu odgovora nastavnika, vidljivo je da većina nastavnika redovno komunicira s roditeljima učenika koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu, a ta komunikacija se uglavnom odvija individualno i putem elektronske komunikacije. Ovaj pristup omogućava brzu razmjenu informacija i pravovremenu podršku u procesu prilagođavanja učenika. Manji broj nastavnika komunicira povremeno, uglavnom na roditeljskim sastancima ili po potrebi, dok manji procenat ističe da komunikaciju s roditeljima svode na minimum, najčešće u situacijama kada dođe do problema u učenju ili ponašanju učenika. Ovo ukazuje na razliku u pristupu među nastavnicima, pri čemu oni koji redovito komuniciraju s roditeljima pokazuju veći interes za sveobuhvatnu podršku učeniku tokom njegovog prelaska u predmetnu nastavu.

10. Koje oblike saradnje najčešće koristite u komunikaciji s roditeljima?

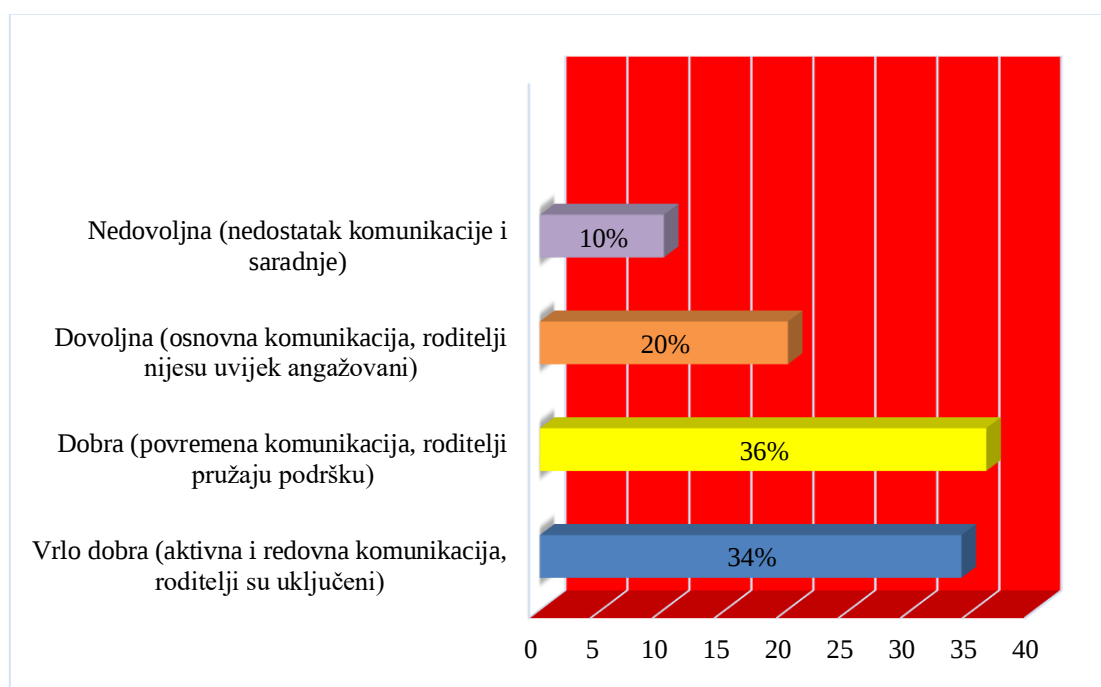
Histogram 22 – Odgovori nastavnika na pitanje 10

Odgovori nastavnika ukazuju na to da je individualna komunikacija sa roditeljima dominantan oblik saradnje, jer 74% nastavnika navodi da najčešće koriste individualne razgovore. Ovaj oblik komunikacije omogućava personalizovan pristup roditeljima i pruža prostor za detaljno razumijevanje specifičnih potreba učenika, što može doprinijeti boljoj saradnji i rješavanju potencijalnih problema. Manji broj nastavnika, 26%, koristi roditeljske sastanke kao primarni oblik saradnje, što ukazuje na to da su ti sastanci manje česti ili da se više koriste kao formalna prilika za razmjenu informacija o učenicima.

11. Kako ocjenjujete saradnju s roditeljima u svrhu podrške učenicima pri prelasku u predmetnu nastavu?

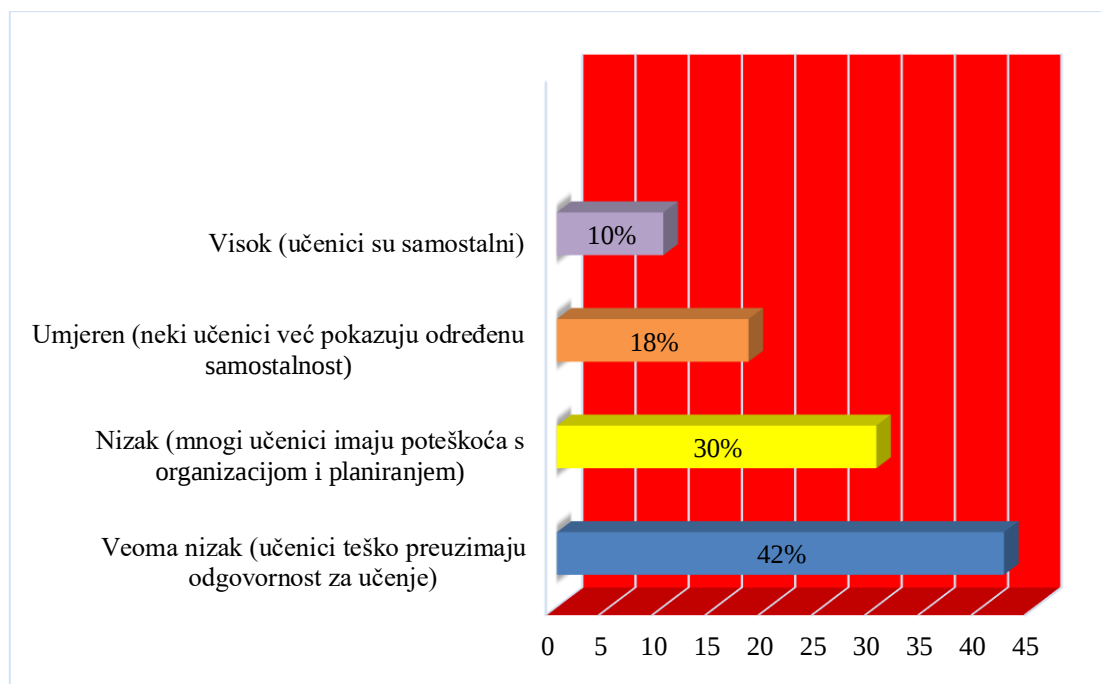
Histogram 23 – Odgovori nastavnika na pitanje 11

Većina nastavnika smatra da saradnja s roditeljima u svrhu podrške učenicima pri prelasku u predmetnu nastavu uglavnom funkcioniše dobro. Ukupno 34% nastavnika ocjenjuje saradnju kao vrlo dobru, naglašavajući aktivnu i redovnu komunikaciju, te visok nivo uključenosti roditelja. Sličan procenat (36%) smatra saradnju dobrom, sa povremenom komunikacijom i roditeljskom podrškom, dok manji broj nastavnika (20%) ocjenjuje saradnju dovoljnom, ukazujući na to da roditelji nisu uvek angažovani. Samo 10% nastavnika ocjenjuje saradnju kao nedovoljnu, što ukazuje na to da postoji prostor za poboljšanje u komunikaciji i većem angažmanu roditelja.

12. Kako ocjenjujete nivo samostalnosti učenika pri prilagođavanju na predmetnu nastavu?

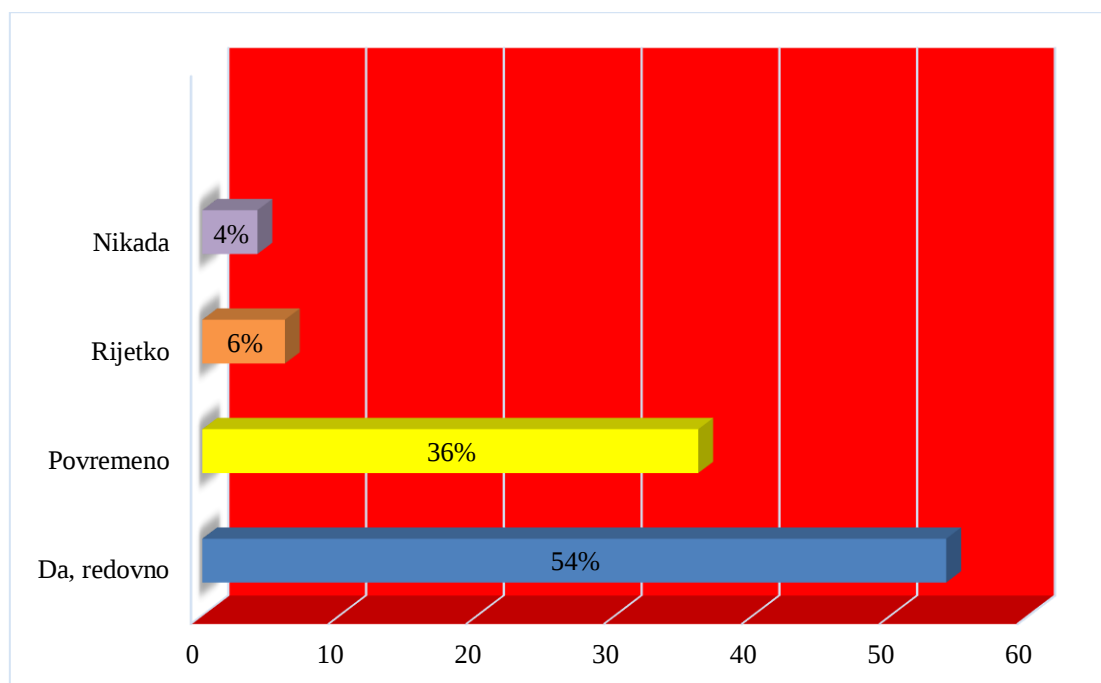
Histogram 24 – Odgovori nastavnika na pitanje 12

Većina nastavnika ocjenjuje nivo samostalnosti učenika pri prilagođavanju na predmetnu nastavu kao nizak. U predmetnoj nastavi učenici često imaju veći broj predmeta i zadataka nego u razrednoj nastavi, što zahtijeva razvijene vještine planiranja i upravljanja vremenom. Učenici s niskim nivoom samostalnosti često imaju poteškoća u raspodjeli vremena za učenje i obavljanje zadataka, što dovodi do neorganizovanosti ili lošijih rezultata u učenju. Ukupno 30% nastavnika navodi da mnogi učenici imaju poteškoća s organizacijom i planiranjem, što ukazuje na izazove u razvoju samostalnosti. Manji broj nastavnika, 18%, ocjenjuje nivo samostalnosti umjerenim, jer neki učenici već pokazuju određenu samostalnost, dok samo 10% smatra da je nivo samostalnosti visok, ukazujući na to da su neki učenici već potpuno samostalni u učenju.

13. Da li na sastancima sa kolegama razmjenjujete iskustva o metodama rada, didaktičkim sredstvima i strategijama prilagođavanja za učenike?

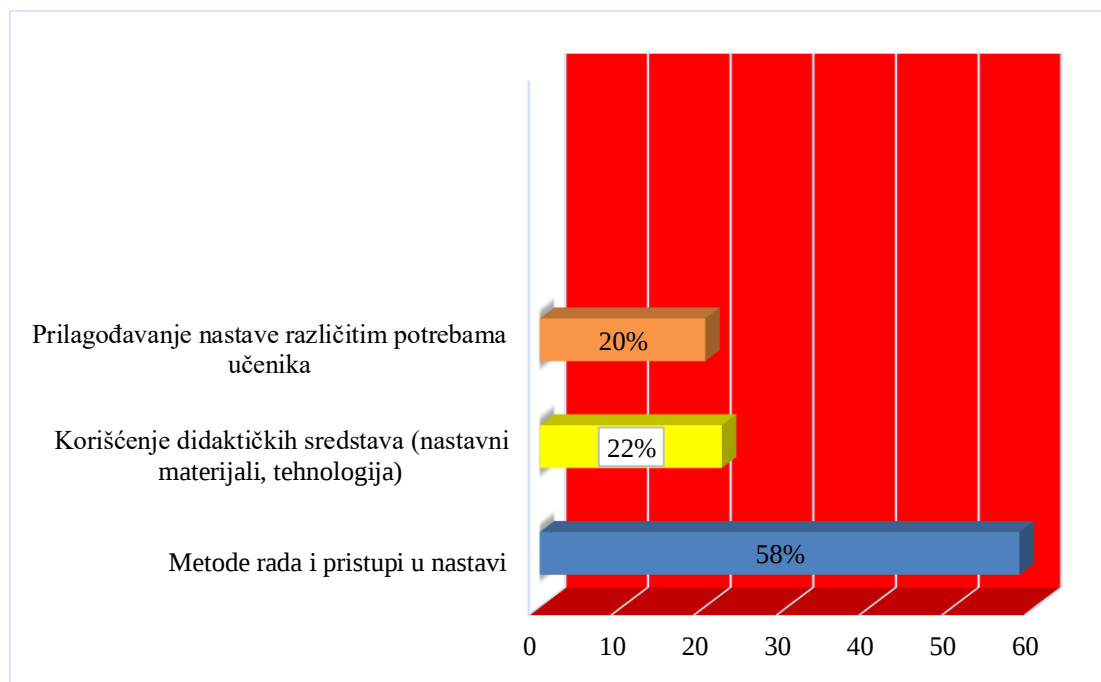
Histogram 25 – Odgovori nastavnika na pitanje 13

Na osnovu podataka, može se konstatovati da većina nastavnika redovno razmjenjuje iskustva o metodama rada, didaktičkim sredstvima i strategijama prilagođavanja za učenike (54%). Ovi odgovori ukazuju na visoku učestalost saradnje među nastavnicima, što može doprinijeti unapređenju obrazovnog procesa i prilagođavanja nastave potrebama učenika. Manji broj nastavnika povremeno razmjenjuje iskustva (36%), dok tek mali procenat izjavljuje da ovo ne čini redovno (6% i 4%), što može ukazivati na određene prepreke u dostupnosti vremena za ove aktivnosti ili nedostatak organizacije unutar školskog okruženja.

14. Koje od navedenih tema često obrađujete na sastancima s kolegama?

Histogram 26 – Odgovori nastavnika na pitanje 14

Na osnovu odgovora nastavnika, jasno je da se najviše fokusiraju na razmjenu iskustava i razgovore o metodama rada i pristupima u nastavi, s obzirom na to da 58% nastavnika redovno obrađuje ovu temu na sastancima s kolegama. Slijedi korišćenje didaktičkih sredstava kao druga najčešće obrađivana tema, koja se odnosi na nastavni materijal i tehnologiju, što ukazuje na važnost praktičnih alata za unapređenje nastave. Treća tema, prilagođavanje nastave različitim potrebama učenika, iako manje zastupljena u odgovorima, takođe odražava interes za inkluzivne prakse, što je važna tema za podršku učenicima u učenju.

2.3. Rezultati dobijeni intervjuisanjem pedagoga

U istraživanju je učestvovalo 30 pedagoga, a podaci su prikupljeni primjenom individualnog intervjua kao istraživačke metode.

Pitanja su osmišljena kako bi se istražilo na koji način pedagozi pružaju podršku djeci u periodu tranzicije iz razredne u predmetnu nastavu i koje poteškoće učenici najčešće susreću tokom tog procesa. Prvo pitanje usmjereno je na planiranje rada pedagoga, jer se dobro strukturisan i planski pristup smatra osnovom uspješnog prilagođavanja učenika. Drugo pitanje istražuje konkretne metode i strategije koje pedagozi koriste, kako bi se identifikovale najbolje prakse i njihova efektivnost. Treće pitanje usmjereno je na razumijevanje uloge dodatnih aktivnosti poput radionica i individualnih sesija u podršci učenicima koji se suočavaju s poteškoćama. Cilj je utvrditi koje teme pedagozi obrađuju tokom ovih aktivnosti i kako one doprinose olakšavanju adaptacije. Četvrto pitanje se odnosi emocionalnu spremnost učenika, jer je taj aspekt ključan za njihovu sposobnost da se suoče s promjenama i izazovima nove nastavne forme. Peto pitanje istražuje saradnju pedagoga s učiteljima i predmetnim nastavnicima, što je važno za osiguravanje kontinuiteta u podršci i bolju koordinaciju timskog rada. Šesto pitanje identifikuje najčešće izazove učenika, omogućavajući razumijevanje širokog spektra prepreka koje mogu ometati njihov uspjeh u prilagođavanju. Sedmo pitanje se odnosi na prilagođavanje učenika različitim stilovima predavanja, što je posebno važno jer učenici prelaze s jednog nastavnika u razrednoj nastavi na više nastavnika u predmetnoj nastavi. Osmo pitanje je osmišljeno da istraži reakcije učenika na povećane akademske zahtjeve, jer su oni često izvor stresa i nesigurnosti. Ovo pitanje omogućava pedagozima da iznesu svoja zapažanja o izazovima s kojima se učenici suočavaju i načinima na koje im pružaju podršku.

Smatramo da ispitivanje pedagoga o ovim pitanjima ključno je za razumijevanje njihovih uloga i izazova s kojima se suočavaju, ali i za identifikaciju područja gdje se može unaprijediti podrška učenicima.

1. Kako obično planirate rad s učenicima koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu?

Bitno je planirati aktivnosti koje učenicima omogućuju postepeno prilagođavanje novim zahtjevima. Uključivanje pedagoga može biti od ključne važnosti, posebno prilikom prelaska učenika iz razredne u predmetnu nastavu, jer pedagozi mogu pomoći u prepoznavanju specifičnih emocionalnih, socijalnih i obrazovnih potreba svakog učenika.

Pedagozi su odgovorili sljedeće:

- Organizacija radionica za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina – (53,33%).
- Saradnja sa učiteljima i predmetnim nastavnicima radi kontinuiteta u radu - (20%).
- Kreiranje zajedničkih aktivnosti za upoznavanje učenika sa novim zahtjevima – pedagoga (23,33%).
- Konsultacije sa roditeljima radi prilagođavanja plana potrebama djeteta – (3,33%).

Većina pedagoga ističe važnost kreiranja individualnih planova rada prilagođenih potrebama svakog učenika. Ovo ukazuje na značaj diferenciranog pristupa u tranzicionom periodu, što omogućava prepoznavanje specifičnih izazova i pružanje ciljane podrške učenicima. Ova praksa je posebno važna za učenike koji pokazuju izražene poteškoće u prilagođavanju. Manji procenat pedagoga navodi organizaciju aktivnosti koje učenicima pomažu da se upoznaju s novim zahtjevima. Ovaj pristup naglašava važnost praktične pripreme učenika za promjene u organizaciji rada i odgovornostima.

Najmanji broj pedagoga uključuje roditelje u proces tranzicije. Iako je ovaj procenat nizak, ukazuje na svjesnost o važnosti roditeljske podrške, koja je često ključna za uspješno prilagođavanje učenika.

2. Koje specifične metode ili strategije koristite kako biste olakšali učenicima adaptaciju na predmetnu nastavu?

Ispitivanjem pedagoga možemo dobiti uvid u konkretne pedagoške prakse koje se primjenjuju kako bi se olakšala adaptacija učenika. Ove prakse mogu obuhvatiti različite pristupe, od emocionalne podrške do specifičnih obrazovnih tehnika koje omogućavaju lakši prelazak učenika u novi sistem nastave. Ovaj uvid omogućava analizu kako se teorijska znanja o obrazovanju primjenjuju u stvarnoj nastavi.

Pedagozi su odgovori sljedeće:

- Postepeno uvođenje složenijih zadataka i gradiva - 33,33%
- Individualni razgovori sa učenicima – 26,67%
- Rad u malim grupama za poboljšanje socijalnih vještina -13,33%
- Korišćenje vizuelnih pomagala i multimedijalnih materijala - 6,67%
- Uvođenje rutinskih vježbi za organizaciju vremena - 6,67%
- Organizovanje posjeta predmetnim nastavnicima - 6,67%
- Pružanje emocionalne podrške kroz grupne sesije - 3,33%
- Izrada planova za prilagođavanje individualnih potreba učenika: 3,33%

Najveći broj pedagoga (33,33%) koristi postepeno uvođenje složenijih zadataka i gradiva, što ukazuje na važnost postepenog povećavanja akademskih zahtjeva kako bi učenici lakše prešli u predmetnu nastavu. Značajan broj pedagoga (26,67%) ističe individualne razgovore sa učenicima, što pokazuje da se smatra važnim pristupiti svakom učeniku posebno, sagledavajući njegove specifične potrebe i teškoće u adaptaciji.

Manji broj pedagoga (13,33%) primjenjuje rad u malim grupama kako bi poboljšali socijalne vještine učenika, čime se doprinosi njihovom lakšem uklapanju u novi obrazovni sistem. Takođe, upotreba vizuelnih pomagala i multimedijalnih materijala (6,67%) i rutinskih vježbi za organizaciju vremena (6,67%) ukazuje na nastojanje pedagoga da učenicima pruže alatke za bolju organizaciju i vizualizaciju gradiva.

Pedagozi koji se bave organizovanjem posjeta predmetnim nastavnicima (6,67%) vjeruju da je direktno upoznavanje s novim nastavnicima korisno za smanjenje stresa učenika.

3. Da li organizujete radionice ili individualne sesije za učenike koji se suočavaju s poteškoćama u prilagođavanju? Ako da, koje teme obrađujete?

Analiziranjem odgovora pedagoga, može se dobiti uvid u to koje teme su ključne za učenike u tom periodu adaptacije i kako se prilagoditi potrebama svakog pojedinca.

Dobili smo sljedeće odgovore pedagoga:

- Radionice o organizaciji vremena i planiranju učenja – 20%
- Individualni razgovori o emocionalnim poteškoćama i stresu – 26,67%
- Grupne aktivnosti za jačanje socijalnih veza – 16,67%
- Radionice o razumijevanju akademskih zahtjeva – 13,33%

- Individualne sesije o razvijanju samostalnosti – 10%
- Teme vezane uz povećane zahtjeve u školi – 6,67%
- Radionice o motivaciji – 6,67%

Prema odgovorima pedagoga, najčešće korišćene metode za podršku učenicima koji se suočavaju s poteškoćama u prilagođavanju su individualni razgovori o emocionalnim poteškoćama (26,67%), što ukazuje na značaj emocionalne podrške tokom perioda tranzicije. Druga najčešće korišćena strategija je organizacija radionica o organizaciji vremena i planiranju učenja (20%), što ukazuje na potrebu za razvojem vještina upravljanja vremenom i planiranja, ključnih za uspješan prelazak na predmetnu nastavu. Kao treća strategija, grupne aktivnosti za jačanje socijalnih veza (16,67%) pokazale su se kao korisne u smanjenju socijalne anksioznosti i jačanju timskog duha među učenicima. S druge strane, radionice o razumijevanju akademskih zahtjeva (13,33%) i individualne sesije o razvijanju samostalnosti (10%) ukazuju na važnost fokusiranja na akademske vještine i samostalnost učenika tokom adaptacije.

4. Kako procjenjujete emocionalnu spremnost učenika za prelazak na složenije oblike rada u predmetnoj nastavi?

Emocionalna spremnost ima ključnu ulogu u procesu adaptacije, jer učenici koji se osjećaju sigurnima i podržanima lakše se nose s novim akademskim zahtjevima. Razumijevanje emocionalnih potreba učenika pomaže pedagozima u razvoju ciljanih strategija podrške koje olakšavaju uspješan prelazak u predmetnu nastavu.

Pedagozi su odgovorili sljedeće:

- Mnogi učenici pokazuju početnu nesigurnost, ali brzo se adaptiraju kroz podršku i ohrabrivanje. – 33,33%.
- Veći broj učenika ima poteškoća u upravljanju stresom zbog novih akademskih zahtjeva, ali su motivisani da uspiju – 23,33%.
- Emocionalna spremnost varira; neki učenici su spremni za izazove, dok drugi trebaju dodatnu emocionalnu podršku – 20%.
- Većina učenika pokazuje zadržanu emocionalnu reakciju na nove zadatke, što se može ublažiti kroz redovne konsultacije - 13,33%.
- Mnogi učenici se suočavaju s početnim strahom od novih obaveza, ali kroz postepenu pripremu i emocionalnu podršku postaju samostalniji – 10%.

Emocionalna spremnost učenika za prelazak u predmetnu nastavu od ključne je važnosti, jer direktno utiče na njihovu sposobnost da se nose s novim akademskim zahtjevima. Pedagozi su istakli različite nivoe emocionalne spremnosti među učenicima, a odgovori pokazuju različite izazove i pristupe u pružanju podrške.

Većina pedagoga navodi da mnogi učenici, iako na početku nesigurni, brzo prepoznaju podršku i ohrabrivanje, što im pomaže da se lakše adaptiraju. Ovaj odgovor ukazuje na značaj pružanja emocionalne podrške u ranim fazama tranzicije. Takođe, veći broj pedagoga ističe da učenici često imaju poteškoća u upravljanju stresom zbog novih akademskih izazova, ali su motivisani za uspjeh, što ukazuje na potrebu za dodatnim tehnikama upravljanja stresom i emocionalnim podržavanjem.

Pedagozi su takođe prepoznali da emocionalna spremnost varira među učenicima, te da je potrebno prilagoditi podršku prema individualnim potrebama. Neki učenici su spremni za izazove, dok drugi zahtijevaju dodatnu emocionalnu pomoć kako bi se nosili s novim zadacima.

Ovaj odgovor naglašava važnost diferenciranog pristupa u radu s učenicima, jer svi učenici nisu isti, a emocionalna podrška mora biti ciljana i specifična.

5. Koliko često sarađujete s učiteljima i predmetnim nastavnicima kako biste osigurali kontinuiranu podršku učenicima u tranziciji?

Pedagog koji redovno sarađuje s učiteljima može osigurati da se strategije podrške učenicima primjenjuju dosljedno i kroz sve aspekte nastave. Ova koordinacija omogućava da svi članovi obrazovnog tima, uključujući i pedagoge, rade u skladu sa istim ciljevima, čime se stvara konzistentna podrška učenicima, posebno tokom izazovnog perioda adaptacije.

Pedagozi su odgovorili sljedeće:

- Redovno - 40%
- Povremeno - 30%
- Često - 10%
- Rijetko - 10%
- Redovno samo u početnim fazama: 6,67%
- Nikada: 3,33%

Najveći broj pedagoga, čak 40%, redovno sarađuje sa učiteljima, što omogućava dosljednu primjenu strategija podrške i koordinaciju u obrazovnom procesu. To je ključno za održavanje kontinuiteta u podršci učenicima, naročito u fazi adaptacije, kada je potrebna stalna pažnja i prilagođavanje metoda nastave. Iako većina pedagoga sarađuje redovno, 30% odgovora ukazuje na povremenu saradnju, što može značiti da postoji potreba za dodatnim angažmanom i boljom organizacijom u pogledu koordinacije sa učiteljima. Manji broj pedagoga (10%) ističe češću saradnju, što je pozitivan znak, ali i manji broj (10%) navodi rijetku saradnju, što može ukazivati na izazove u komunikaciji ili sistematskoj podršci.

Takođe, 6,67% pedagoga smatra da je saradnja intenzivnija samo u početnoj fazi adaptacije, što može ukazivati na opadanje potrebe za takvom saradnjom kako učenici postaju samostalniji. Na kraju, 3,33% pedagoga navodi da nikada ne sarađuju s učiteljima, što je zabrinjavajuće jer može ukazivati na ozbiljan nedostatak koordinacije i podrške učenicima tokom tranzicije.

6. Koji su po vašem mišljenju najčešći izazovi s kojima se učenici suočavaju prilikom prelaska u predmetnu nastavu (emocionalni, akademski, socijalni)?

Prikupljanje podataka o izazovima omogućava školama i obrazovnim ustanovama da identifikuju područja koja mogu biti unaprijeđena u procesu tranzicije, što može dovesti do poboljšanja ukupnog obrazovnog iskustva učenika. Pedagozi, sa svojim uvidima, mogu pružiti preporuke koje mogu pomoći u smanjenju tih izazova i stvaranju podržavajućeg okruženja za učenike. Pedagozi, kroz svoju stručnost, mogu uočiti povezanost između emocionalnih, akademskih i socijalnih problema, što je važno za pružanje sveobuhvatne podrške. Ovako postavljeni odgovori pomažu u razumijevanju šire slike učenikovih teškoća i omogućuju preciznije planiranje podrške i pomoći.

Od naših ispitanika dobili smo sljedeće odgovore:

- Akademski izazovi, kao što su složeniji zadaci i veći broj predmeta – 46,67%.
- Emocionalna nesigurnost zbog promjene načina nastave i veće odgovornosti - 30%.
- Socijalni izazovi, poput prilagođavanja na nove kolege i nastavnu okolinu – 16,67%.
- Poteškoće u organizaciji vremena i samostalnom učenju – 6,67%.
- Stres zbog većih očekivanja i pritiska za postizanje boljih rezultata (3,33%)
- Problemi u komunikaciji s nastavnicima zbog različitih stilova predavanja – 3,33%.

Prema odgovorima pedagoga, akademski izazovi su najčešći izazovi sa kojima se učenici suočavaju, jer složeniji zadaci i veći broj predmeta često predstavljaju značajan stres i nesigurnost. Ovi izazovi prepoznati su od strane 46,67% pedagoga, što ukazuje na to da je prilagođavanje na nove akademske zahtjeve ključni faktor u procesu tranzicije.

Emocionalni izazovi, kao što su nesigurnost i povećana odgovornost, predstavljaju drugi najizraženiji problem, na koji ukazuje 30% pedagoga. Ovaj podatak pokazuje da emocionalna pripremljenost učenika za složeniji oblik nastave nije uvijek na zadovoljavajućem nivou, što može ometati efikasnu adaptaciju na nove uslove.

Smanjeni socijalni izazovi (16,67%), koji se odnose na prilagođavanja učenika na nove kolege i nastavnike, manje su izraženi, ali i dalje igraju značajnu ulogu u socijalnoj integraciji učenika. Takođe, poteškoće u organizaciji vremena i samostalnom učenju, iako prisutne, prepoznate su od strane samo 6,67% pedagoga, što ukazuje na manju učestalost ovog problema u odnosu na druge izazove.

7. Da li smatrate da učenici imaju poteškoća s prilagođavanjem različitim stilovima predavanja predmetnih nastavnika? Ako da, na koji način im pružate podršku?

Ovo pitanje omogućava pedagozima da identifikuju specifične izazove s kojima se učenici suočavaju prilikom prilagođavanja različitim stilovima nastave, jer svaki nastavnik ima svoj pristup i metodu podučavanja, što može uticati na učenike na različite načine. Razumijevanje ovih poteškoća pomaže u razvijanju ciljanih strategija i metoda podrške koje mogu pomoći učenicima da se lakše adaptiraju i prevaziđu barijere koje im mogu otežavati učenje.

Pedagozi su odgovorili sljedeće:

- Da, učenici često imaju poteškoće u prilagođavanju različitim stilovima nastave, pa organizujemo individualne razgovore i dodatne konsultacije – 40%.
- Neki učenici se teško snalaze s promjenama u načinu rada, pa im pomažemo kroz grupne aktivnosti koje omogućuju lakšu adaptaciju – 30%.
- Podstiču se učenici na aktivno učenje i samostalno postavljanje ciljeva kako bi se lakše prilagodili različitim stilovima predavanja. – 10%
- Za učenike koji imaju poteškoća s razumijevanjem, nudimo dodatnu podršku kroz prilagođene materijale i online resurse – 10%.

- Sprovode se redovne evaluacije kako bi se razumjele specifične poteškoće učenika i prilagodili nastavni proces njihovim potrebama – 6,67%.
- Pruža se emocionalna podršku kroz grupne radionice koje pomažu učenicima da se opuste i otvore prema različitim načinima učenja – 3,33%.

Kao što su pedagozi istakli, najveći broj učenika (40%) ima poteškoće u prilagođavanju, a u cilju prevazilaženja tih problema, organizuju se individualni razgovori i dodatne konsultacije. Ova metoda je posebno korisna jer omogućava direktnu interakciju između pedagoga i učenika, što doprinosi boljem razumijevanju njihovih specifičnih problema. Ukupno 30% pedagoga ističe da grupne aktivnosti imaju značajnu ulogu u lakšoj adaptaciji učenika. Ove aktivnosti omogućavaju socijalizaciju i međusobnu pomoć među učenicima, što može biti značajno za učenike koji se teško snalaze u novim situacijama. Samo 10% pedagoga se fokusira na podsticanje aktivnog učenja i samostalnog postavljanja ciljeva, što ukazuje na važnost samosvijesti učenika u procesu adaptacije.

8. Kako učenici reaguju na povećane akademske zahtjeve, poput složenijih zadataka ili većeg broja predmeta?

Ovo pitanje pruža ključne uvide u to kako učenici reaguju na nove akademske izazove i pomaže pedagozima da bolje razumiju njihove potrebe, kao i da razviju odgovarajuće strategije za njihovu podršku i uspješan prelazak u predmetnu nastavu.

Pedagozi su odgovorili sljedeće:

- Mnogi učenici pokazuju zbunjenost, ali uz podršku brzo se prilagođavaju novim zahtjevima –40%.
- Neki učenici doživljavaju stres zbog povećanih akademskih zahtjeva, što može negativno uticati na njihovu motivaciju i ponašanje –26,67%.
- Povećani broj zadataka i predmeta izaziva teškoće u organizaciji vremena, zbog čega učenici često traže dodatnu pomoć u planiranju - 16,67%.
- Veći broj predmeta stvara osjećaj preopterećenosti, pa im je potrebna redovna emocionalna podrška kako bi ostali motivisani - 6,67%.
- Učenici koji imaju poteškoća u praćenju različitih predmeta često se bore s održavanjem fokusa i koncentracije –6,67%.

- Povećani akademski zahtjevi izazivaju različite reakcije: neki učenici brzo prihvate izazov, dok drugi pokazuju znakove frustracije i umora - 3,33%.

Odgovori pedagoga ukazuju na to da je najveći broj učenika u početku zbunjen zbog novih akademskih zahtjeva, ali se uz adekvatnu podršku brzo prilagođavaju, što je istaknuto u 40% odgovora. Ovaj odgovor ukazuje na važnost podrške učitelja i pedagoga u procesu prilagođavanja, jer emocionalna sigurnost ima važnu ulogu u smanjenju početne nesigurnosti. S druge strane, 26,67% pedagoga napominje da mnogi učenici doživljavaju stres zbog povećanih akademskih zahtjeva, što može negativno uticati na njihovu motivaciju i ponašanje. Ovaj odgovor ukazuje na potrebu za razvojem strategija koje uključuju emocionalnu i socijalnu podršku kako bi se učenici osjećali sigurnije u procesu adaptacije i prevazišli početni stres.

Za 16,67% pedagoga, izazovi u organizaciji vremena predstavljaju najveći problem, jer povećani broj zadataka i predmeta može ometati učenike u učinkovitom planiranju. Ovo ukazuje na potrebu za podrškom u razvoju vještina upravljanja vremenom, što može omogućiti učenicima da se bolje snalaze u novim akademskim okolnostima. Manji procenat pedagoga (6,67%) navodi da veći broj predmeta stvara osjećaj preopterećenosti kod učenika, te da im je potrebna redovna emocionalna podrška kako bi održali motivaciju.

ZAKLJUČAK

U periodu prelaska na predmetnu nastavu, djeca doživljavaju značajne razvojne promjene koje obuhvataju fizičke, emocionalne i socijalne aspekte. Ove promjene utiču na njihov odnos prema sebi, roditeljima, nastavnicima i vršnjacima, a sa sobom donose i nove izazove na kognitivnom, emocionalnom i fizičkom nivou, što zahtijeva prilagođavanje novim okolnostima.

Djeca se polako odvajaju od svojih učitelja, počinju komunicirati sa većim brojem nastavnika, dok istovremeno suočavaju sa većim opterećenjem i novim organizovanim nastavnim sadržajem. Stres koji prati ovaj prelazak često se povećava, posebno u višim razredima kada dolazi do formiranja novih odjeljenja. Da bi se olakšao ovaj proces, potrebno je obučiti nastavnike za rad s novom generacijom učenika, prilagoditi školsko okruženje, kao i organizaciju rada, te osigurati odgovarajuća nastavna sredstva.

Na temelju odgovora učitelja, jasno je da većina učenika pokazuje osnovnu spremnost za prelazak u predmetnu nastavu, ali i da postoji značajan broj onih koji se suočavaju s izazovima, kako akademskim, tako i socijalnim. Iako 46% učenika smatra da su uglavnom spremni, 14% učitelja ističe da učenici nisu dovoljno pripremljeni, što ukazuje na potrebu za daljim radom na njihovoj adaptaciji. Učitelji prepoznaju akademske izazove, koji su najizraženiji, jer se učenici suočavaju s većim brojem predmeta i složenijim gradivom. Socijalni izazovi takođe zauzimaju značajno mjesto, jer djeca trebaju prilagoditi međuljudske odnose i naviknuti se na nove nastavne metode.

Učitelji su u velikoj mjeri angažovani na pripremi učenika za prelazak u predmetnu nastavu, ali postoji i manji broj onih koji iz različitih razloga ne pridaju dovoljno pažnje ovoj fazi. Razgovori s učenicima i upoznavanje s novim nastavnicima su među najčešće korišćenim postupcima, dok se manji broj učitelja oslanja na postepene promjene u načinu rada. Saradnja između učitelja razredne nastave i nastavnika predmetne nastave uglavnom se smatra zadovoljavajućom.

Na pitanje o emocionalnoj spremnosti, većina učitelja smatra da su učenici u stanju suočiti se s izazovima, iako manji broj učitelja ukazuje na potrebu za dodatnom podrškom zbog stresa i nesigurnosti koji nastaju usljed novih akademskih zahtjeva. Pružanje podrške učenicima s poteškoćama u adaptaciji takođe je u fokusu većine učitelja, koji navode različite strategije, uključujući individualne razgovore i angažman u grupnim aktivnostima. Međutim, i dalje postoje izazovi u pružanju dovoljno individualizovane podrške, s obzirom na broj učenika i druge obaveze učitelja. Učitelji smatraju da bi dodatni resursi, kao što su više vremena za individualni rad i stručna edukacija o metodama podrške, značajno unaprijedili proces adaptacije i olakšali prelazak učenika u predmetnu nastavu.

Nastavnici koriste različite strategije za olakšavanje prilagođavanja, pri čemu je postepeno uvođenje složenijih zadataka najzastupljenija, a individualni razgovori sa učenicima pomažu u prepoznavanju specifičnih potreba. Ovo pokazuje holistički pristup koji nastavnici primjenjuju kako bi olakšali prelazak. Takođe, visoka učestalost saradnje sa učiteljima (64%) ukazuje na značaj koordinacije između razredne i predmetne nastave kako bi se obezbijedila efikasnija podrška učenicima.

Najveći izazov za učenike, prema odgovorima nastavnika, su akademski zahtjevi koji uključuju složenije gradivo i veći broj predmeta, što je u skladu s prethodnim nalazima o potrebama za postepenim prilagođavanjem. Emocionalni izazovi takođe predstavljaju značajan faktor, pa je emocionalna podrška neophodna tokom ovog adaptacionog perioda. Učitelji koji redovno organizuju aktivnosti za podršku učenicima ističu važnost stvaranja sigurnog okruženja, dok manji broj nastavnika pokazuje ograničenu angažovanost u ovom procesu.

Komunikacija sa roditeljima je značajna, a većina nastavnika redovno sarađuje s njima, što omogućava pravovremenu razmjenu informacija i podršku učenicima. Ipak, postoji prostor za poboljšanje u angažovanju roditelja, jer manji broj nastavnika smatra saradnju nedovoljnom. Kroz razmjenu iskustava među kolegama, nastavnici dodatno unapređuju svoje metode rada, ali postoje i izazovi u dostupnosti vremena za ove aktivnosti.

Većina pedagoga ističe značaj individualizovanog pristupa, što se odražava u odgovorima na pitanje o planiranju rada, gdje je najviše pedagoga naglasilo važnost izrade individualnih planova rada. Ovaj pristup omogućava prepoznavanje specifičnih potreba učenika i pružanje ciljanih strategija podrške, što je presudno za uspješan prijelaz. Naime, postepeno uvođenje složenijih zadataka i gradiva (33,33%) odražava značaj postepenog

povećanja akademskih zahtjeva, omogućavajući učenicima da se adaptiraju bez preopterećenja.

Međutim, razlike u metodama koje pedagozi primjenjuju, poput organizacije radionica o socijalnim vještinama i emocionalnoj podršci, ukazuju na to da postoji prostor za dalji razvoj i koordinaciju između metoda koje se primjenjuju u različitim školama. Naime, iako većina pedagoga koristi emocionalnu podršku, manje pedagoga koristi resurse kao što su posjete predmetnim nastavnicima (6,67%) ili se oslanjaju na standardne obrazce za praćenje napretka. Ovaj pristup može biti korisna, ali treba biti usmjeren na specifične izazove učenika kako bi bio efikasan.

Zanimljivo je da samo mali broj pedagoga uključuje roditelje u proces tranzicije (3,33%), što ukazuje na mogućnost za poboljšanje saradnje između škole i roditelja, koji mogu pružiti značajnu podršku učenicima. Pored toga, postavlja se pitanje zašto neki pedagozi smatraju da je saradnja s učiteljima samo povremena ili rijetka (30%), jer kontinuitet i koordinacija u ovoj fazi su od esencijalne važnosti za smanjenje stresa i nesigurnosti među učenicima.

Iako su izazovi u vezi sa akademskim zahtjevima (46,67%) najistaknutiji, važno je napomenuti da se i emocionalni izazovi (30%) često spominju, a to potvrđuje potrebu za dodatnom pažnjom prema emocionalnoj spremnosti učenika. Pedagozi su svjesni da neki učenici zahtijevaju veću emocionalnu podršku da bi se nosili s novim odgovornostima. Kroz ovo istraživanje takođe postaje očigledno da postoji potreba za veće integriranje prilagođenih metoda i resursa koji omogućuju bolju organizaciju vremena i samostalnost učenika.

Pedagozi, učitelji razredne nastave i nastavnici predmetne nastave u velikoj mjeri angažovani su na pružanju podrške učenicima. Pedagozi koriste individualne planove i strategije emocionalne podrške, dok nastavnici predmetne nastave postepeno uvode složenije zadatke. Kroz ovaj koordinirani rad, nastavnici i pedagozi olakšavaju adaptaciju učenika, što potvrđuje prvu sporednu hipotezu.

Saradnja među učiteljima i nastavnicima predmetne nastave je prisutna, ali postoji prostor za poboljšanje u smislu zajedničkog planiranja nastave i razmjene iskustava. Iako učitelji i nastavnici povremeno razmjenjuju iskustva o metodama, oblicima rada i didaktičkim sredstvima, postoji potreba za dubljom i učestalijom koordinacijom kako bi se unaprijedile

strategije podrške učenicima. Druga sporedna hipoteza je djelimično potvrđena, jer iako postoji saradnja, mogla bi biti intenzivnija.

Saradnja između roditelja i nastavnika predmetne nastave je značajna, i mnogi nastavnici redovno komuniciraju s roditeljima. Međutim, istraživanje pokazuje da postoji prostor za poboljšanje u angažovanju roditelja. Manji broj pedagoga uključuje roditelje u proces tranzicije, što ukazuje da iako individualni oblik saradnje postoji, nije uvijek dominantan ili dovoljno razvijen. Treća sporedna hipoteza je djelimično potvrđena jer saradnja postoji, ali mogla bi biti dublja i učestalija.

Iako istraživanje nije direktno ukazalo na ovu specifičnu poteškoću, razlike u akademskim zahtjevima, uključujući veći broj predmeta i složenije gradivo, svakako predstavljaju izazove za učenike. Takođe, emocionalna nesigurnost i stres povezani s prelaskom u predmetnu nastavu mogu biti povezani s različitim metodama ocjenjivanja. Iako razlika u kriterijima ocjenjivanja nije direktno spomenuta kao ključna poteškoća, postoji očigledna potreba za postepenim prilagođavanjem akademskih zahtjeva, što može obuhvatiti i prilagođene kriterijume ocjenjivanja. Četvrta sporedna hipoteza je djelimično potvrđena jer se akademski izazovi spominju, ali razlike u ocjenjivanju nisu ključna prepreka u procesu.

U skladu sa navedenim rezultatima, glavna hipoteza prema kojoj se pretpostavilo da se djeci u adaptaciji pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu u crnogorskim osnovnim školama pruža podrška kroz koordinirani zajednički rad nastavnika predmetne nastave, nastavnika razredne nastave i pedagoga se djelimično prihvata.

Iako istraživanje pokazuje da postoji saradnja između škole i roditelja, uočeno je da roditelji nisu dovoljno uključeni u proces adaptacije. Buduća istraživanja mogla bi se fokusirati na istraživanje različitih uloga koje roditelji mogu imati u ovom procesu i načine na koje se može povećati njihova angažovanost. Analiza različitih modela komunikacije između škole i roditelja, te njihova uloga u emocionalnoj i socijalnoj podršci učenicima, može pružiti korisne uvide u način na koji angažman roditelja utiče na uspjeh adaptacije učenika.

Razlike u metodama ocjenjivanja, kao i složenost kriterijuma ocjenjivanja nastavnika predmetne nastave, mogu predstavljati izazov za učenike koji se adaptiraju na novu fazu školovanja. Buduće istraživanje moglo bi se usmjeriti na proučavanje kako različite metode ocjenjivanja utiču na adaptaciju učenika, posebno na njihove emocionalne reakcije. Takođe,

istraživanje može razmotriti mogućnost postepenog uvođenja novih metoda ocjenjivanja, kako bi se učenicima omogućilo lakše snalaženje u novim akademskim zahtjevima.

S obzirom na značajnu ulogu nastavnika i pedagoga u procesu adaptacije učenika, istraživanje efikasnosti različitih programa obuke za nastavnike i pedagoge može pomoći u unapređenju njihovih vještina u pružanju podrške učenicima. Programi obuke mogli bi se fokusirati na razvoj vještina upravljanja stresom, emocionalne podrške, primjene različitih didaktičkih metoda, kao i bolje razumijevanje specifičnih potreba učenika u prelasku iz razredne u predmetnu nastavu.

S obzirom na značaj socijalnih i emocionalnih izazova, buduća istraživanja mogu se fokusirati na to kako učenici doživljavaju ove izazove tokom prelaska u predmetnu nastavu i kako škole mogu efikasnije pružiti emocionalnu podršku. Ispitivanjem subjektivnih iskustava učenika kroz intervju ili druge istraživačke metode, moglo bi se dobiti jasniju sliku o tome šta učenici najviše doživljavaju kao izazove, čime bi se omogućilo efikasnije prilagođavanje školske sredine.

Istraživanje dugoročnih efekata adaptacije moglo bi pružiti uvid u to kako se akademska i socijalna prilagođavanja učenika razvija tokom prve godine predmetne nastave. Ovo bi omogućilo bolje razumijevanje da li su strategije koje se primjenjuju u procesu adaptacije uspješne u dužem periodu i koje intervencije imaju trajni pozitivan efekat na učenike.

S obzirom na sve veću primjenu tehnologije u obrazovanju, buduća istraživanja mogu ispitati kako digitalni alati i platforme mogu doprinijeti olakšavanju procesa adaptacije. Razvoj online materijala, aplikacija za komunikaciju sa roditeljima i učenicima, kao i drugih tehnoloških resursa, mogla bi poboljšati tranziciju učenika i olakšati njihov prelazak u predmetnu nastavu.

LITERATURA

1. Antonijević, M. (1998). Prelazak učenika sa razredne na predmetnu nastavu. *Nastava i vaspitanje*, XLVII(2), 188–201.
2. Cokuk, K., Kozikoglu, I., (2020). School Adaptation Problems of Primary School Students in Mixed-Age Classroom, *Research in Pedagogy*, 10(1), 13-31.
3. Cassidy, M. (2005). "They Do It Anyway": A study of primary 1 teachers' perceptions of children's transition into primary education. *Early Years: An International Journal of Research and Development*, 25(2), 143-153.
4. Dogić-Ćurković, K. (2017). Adolescentna kriza – kako je dijagnosticirati i liječiti? *Medicus*, 26(2), 223–227.
5. Erceg-Jugović, I. (2015). Sociokulturni čimbenici nezadovoljstva tijelom u adolescenciji. *Ljetopis socijalnog rada*, 22(3), 465–488.
6. Epstein, J., Sanders, J., Sheldon, M., Simon, S., & Salinas, B. (2009). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action*. Corwin: Thousand Oaks.
7. Jerković, I. i Zotović, M. (2010). *Razvojna psihologija*. Novi Sad: Futura publikacije.
8. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Kadum-Bošnjak, S., Perišić, I., & Brajković, D. (2007). Stalnost uspjeha učenika u mlađim razredima osnovne škole i na prijelazu iz 4. u 5. razred. *Metodički ogledi*, 14(2), 49–66.
10. Kraljić, T. (2008). Pad ocjena iz matematike pri prijelazu iz razredne u predmetnu nastavu. *MIS*, 43(9), 114–119.
11. Krstić, K., & Zuković, S. (2017). Tranzicija u školi: značaj partnerstva porodice i vaspitno-obrazovnih institucija. *Nastava i vaspitanje*, LXVI(1), 143–156.
12. Lebedina-Manzoni, M., & Ricijaš, N. (2013). Obilježja mladih s obzirom na podloţnost vršnjačkom pritisku. *Kriminologija i socijalna integracija*, 21(1), 29–38.
13. Ledić, J., Staničić, S. i Turk, M. (2013). *Kompetencije školskih pedagoga*. Filozofski fakultet u Rijeci. Rijeka
14. Lucić-Bucović, J., Nikolić, S., Jurošević, D., & Đorđević, O. (2015). Prelazak sa razredne na predmetnu nastavu i učenici kojima je potrebna dodatna podrška. *Nastavnici – refleksivni istraživači inkluzivne obrazovne prakse*, 4(2), 39–51.

15. Lumpkin, A., Claxton, H., & Wilson, A. (2014). Key characteristics of teacher leaders in schools. *Administrative Issues Journal: Connecting Education, Practice, and Research*, 4(2), 59–67.
16. Macuka, I. (2016). Emocionalni i ponašajni problemi mlađih adolescenata – zastupljenost i rodne razlike. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(1), 65–86.
17. Macuka, I., & Smojver-Adžić, S. (2012). Osobni i obiteljski čimbenici prilagodbe mlađih adolescenata. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48(1), 27–43.
18. Marković, M. (2018). Uloga nastavnika u stvaranju pozitivne klime u odeljenju. *Godišnjak za pedagogiju*, 3(2), 45-56.
19. Milić, S. (2016). *Individualizovani pristup vaspitno-obrazovnom procesu*. Nikšić: MPromo.
20. Mills, M. et al. (2020). Traumatic Events Are Associated with Diverse Psychological Symptoms in Typically-Developing Children. *J Child Adolesc Trauma*. 13(4), 381–388.
21. Milojević, M., Zlatković, B. (2012). Motivacija postignuća- razvoj i savremena teorijska određenja. *Godišnjak Učiteljskog fakulteta u Vranju*, 3, 207-220.
22. Munjiza, E., Peko, A., & Dubovicki, S. (2016). *Paradoks (pre)opterećenosti učenika osnovne škole*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
23. Mohorić, T., Takšić, V., & Šekuljica, D. (2016). Uloga razumijevanja emocija u razvoju simptoma depresivnosti i anksioznosti u ranoj adolescenciji. *Socijalna psihijatrija*, 44(1), 46–58.
24. Nikolić, R. (1998). Problem kontinuiteta uspeha učenika osnovne škole. *Pedagogija*, XXXI(1), 1–25.
25. Patall, E.A., Cooper, H. i Robinson J.C. (2008). The effects of choice on intrinsic motivation and related outcomes: a meta-analysis of research findings. *Psychological Bulletin*, 134(2), 270-300.
26. Patall, E. A., Cooper, H., & Robinson, J. C. (2008). The Effects of Choice on Intrinsic Motivation and Related Outcomes: A Meta-Analysis of Research Findings. *Psychological Bulletin*, 134, 270-300.

27. Pavićević, M., Petrović, D. (2016). Povezanost vaspitnih stavova roditelja i etnocentrizma adolescenata. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini. 46 (1), 375-397.
28. Petrović, J., & Zotović, M. (2007). Prihvaćenost u grupi vršnjaka i emocionalna kompetencija dece preadolescentnog uzrasta. *Psihologija*, 40(3), 431–445.
29. Pijaž, Ž. i Inhelder, B. (1987). *Intelektualni razvoj deteta*. Beograd: ZUNS.
30. Radović, V., & Radovanović, I. (2005). Školski uspeh učenika pri prelasku sa razredne na predmetnu nastavu. *Savremene koncepcije, shvatanja i inovativni postupci u vaspitno-obrazovnom radu i mogućnosti primene u savremenoj školi*, 15(1), 651–669.
31. Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Zagreb: Naklada Slap.
32. Schunk, D. H. i Zimmerman, B. J. (2008). *Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications*. New York: Taylor & Francis.
33. Staničić, S., Resman, M. (2020). *Pedagog u vrtiću, školi i domu*. Zagreb: Znamen.
34. Stevanović, M. (2002). *Odgoj za stvaralaštvo: Priručnik za poticanje dječje kreativnosti*. Labin: MediaDesign.
35. Zlatarović, V. i Mihajlović, L. (2013). *Karika koja nedostaje: Mehanizmi podrške detetu sa teškoćama pri prelasku na sledeći nivo obaveznog obrazovanja u „redovnom obrazovnom sistemu”*. Beograd: Centar za interaktivnu pedagogiju.
36. Willemse, T. M., de Bruine, E. J., Griswold, P., Vloeberghs, J., & Van Eynde, S. (2017). Teacher candidates' opinions and experiences as input for teacher education curriculum development. *Journal of Curriculum Studies*, (49), 782-801.

PRILOZI

Prilog 1 – Anketni upitnik za učitelje

Poštovani,

U okviru istraživanja na temu: „Aspekti adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu“, ljubazno Vas pozivamo da svojim iskrenim i pažljivo promišljenim odgovorima doprinesete ovom značajnom istraživanju koje se realizuje za potrebe izrade master rada.

Vaše iskustvo i stavovi su od izuzetnog značaja za dublje razumijevanje izazova i mogućnosti unapređenja ovog tranzicionog perioda za učenike. Svi prikupljeni podaci će biti korišteni isključivo u svrhe istraživanja, uz poštovanje principa povjerljivosti i anonimnosti. Unaprijed se zahvaljujemo na Vašem vremenu, trudu i doprinosu!

Pol

Muški

Ženski

Godine radnog staža

Stručna sprema

1. Kako procjenjujete spremnost učenika za prelazak u predmetnu nastavu?

- a) Veoma spremni
- b) Uglavnom spremni
- c) Djelimično spremni

d) Nespremni

2. Koji aspekt adaptacije smatrate najizazovnijim za učenike?

- a) Akademski (veći broj predmeta, složenije gradivo)
- b) Emocionalni (stres, anksioznost)
- c) Socijalni (prilagođavanje novim nastavnicima i vršnjacima)
- d) Ostalo: _____

3. Da li aktivno radite na pripremi učenika za prelazak u predmetnu nastavu?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Uglavnom ne
- d) Ne

Obrazložite: _____

4. Koje postupke koristite u svrhu funkcionalnijeg prelaska učenika u predmetnu nastavu?

(Zaokružite sve što primjenjujete):

- a) Razgovori s učenicima o očekivanjima u predmetnoj nastavi
- b) Suradnja s nastavnicima predmetne nastave kako bi se uskladila podrška učenicima
- c) Organizovanje radionica za razvijanje socijalnih i komunikacionih vještina
- d) Uvođenje postepenih promjena u način rada i zadataka
- e) Drugo_____

5. Da li smatrate da postoji dovoljna saradnja između učitelja i nastavnika predmetne nastave?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

6. Kako ocjenjujete emocionalnu spremnost učenika za suočavanje s promjenama?

- a) Vrlo spremni
- b) Uglavnom spremni
- c) Djelimično spremni
- d) Nespremni

7. Da li pružate podršku učenicima koji imaju poteškoće s adaptacijom?

- a) Da, uvijek
- b) Ponekad
- c) Rijetko
- d) Ne

8. Koji resursi bi vam pomogli da efikasnije podržite učenike pri adaptaciji?

- a) Edukacija o strategijama podrške
- b) Više vremena za individualni rad s učenicima
- c) Bolja komunikacija s roditeljima
- d) Ostalo: _____

9. Da li smatrate da trenutni sistem dovoljno podržava učenike u ovom tranzicionom periodu?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

10. Imate li prijedloge za poboljšanje adaptacije učenika pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu?

(Molimo navedite): _____

Prilog 2 – Anketni upitnik za nastavnike razredne nastave

Poštovani,

U okviru istraživanja na temu: „Aspekti adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu“, ljubazno Vas pozivamo da svojim iskrenim i pažljivo promišljenim odgovorima doprinesete ovom značajnom istraživanju koje se realizuje za potrebe izrade master rada.

Vaše iskustvo i stavovi su od izuzetnog značaja za dublje razumijevanje izazova i mogućnosti unapređenja ovog tranzicionog perioda za učenike. Svi prikupljeni podaci će biti korišteni isključivo u svrhe istraživanja, uz poštovanje principa povjerljivosti i anonimnosti. Unaprijed se zahvaljujemo na Vašem vremenu, trudu i doprinosu!

Pol

Muški

Ženski

Godine radnog staža

Stručna sprema

1. Da li prilagođavate svoje metode rada za učenike koji prelaze iz razredne nastave?

- a) Da, redovno
- b) Povremeno

- c) Rijetko
- d) Nikada

2. Koje strategije koristite za olakšavanje adaptacije učenika u predmetnoj nastavi?

- a) Individualni razgovori sa učenicima koji imaju poteškoće
- b) Organizovanje grupnih aktivnosti za jačanje timskog rada i socijalizacije
- c) Postepeno uvođenje složenijih zadataka i gradiva
- d) Saradnja s učiteljima radi boljeg razumijevanja potreba učenika
- e) Ostalo: _____

3. Koliko često sarađujete s učiteljima kako biste razumjeli potrebe učenika koji prelaze u predmetnu nastavu?

- a) Nikada
- b) Povremeno
- c) Redovno
- d) Rijetko

4. Šta smatrate najvećim izazovom za učenike koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu?

- a) Akademske zahtjeve (složenije gradivo, veći broj predmeta)
- b) Emocionalne izazove (stres, nesigurnost)
- c) Samostalnost u učenju i organizaciji vremena
- d) Socijalne izazove (prilagođavanje različitim nastavnicima i vršnjacima)

5. Da li organizujete aktivnosti za olakšavanje prilagođavanja učenika?

- a) Da, redovno
- b) Povremeno
- c) Rijetko
- d) Nikada

6. Koliko često komunicirate s roditeljima učenika koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu?

- a) Nikada
- b) Povremeno (na roditeljskim sastancima ili po potrebi)
- c) Redovno (na sastancima, individualno i putem elektronske komunikacije)
- d) Rijetko (samo u slučaju problema)

7. Koje oblike saradnje najčešće koristite u komunikaciji s roditeljima?

- a) Individualni razgovori s roditeljima radi pružanja povratnih informacija o napretku djeteta
- b) Roditeljski sastanci
- c) Organizovanje radionica ili informativnih sesija za roditelje
- d) Pisani izvještaji ili obavještenja putem dnevnika ili elektronskih alata
- e) Ostalo: _____

8. Kako ocjenjujete saradnju s roditeljima u svrhu podrške učenicima pri prelasku u predmetnu nastavu?

- a) Dovoljna (osnovna komunikacija, roditelji nisu uvijek angažovani)
- b) Dobra (povremena komunikacija, roditelji pružaju podršku)
- c) Nedovoljna (nedostatak komunikacije i saradnje)
- d) Vrlo dobra (aktivna i redovna komunikacija, roditelji su uključeni)

9. Kako ocjenjujete nivo samostalnosti učenika pri prilagođavanju na predmetnu nastavu?

- a) Umjeren (neki učenici već pokazuju određenu samostalnost)
- b) Veoma nizak (učenici teško preuzimaju odgovornost za učenje)
- c) Visok (učenici su samostalni)
- d) Nizak (mnogi učenici imaju poteškoća s organizacijom i planiranjem)

10. Da li na sastancima sa kolegama razmjenjujete iskustva o metodama rada, didaktičkim sredstvima i strategijama prilagođavanja za učenike?

- a) Da, redovno
- b) Nikada
- c) Povremeno
- d) Rijetko

11. Koje od navedenih tema često obrađujete na sastancima s kolegama?

- a) Korištenje didaktičkih sredstava (nastavni materijali, tehnologija)
- b) Metode rada i pristupi u nastavi
- c) Prilagođavanje nastave različitim potrebama učenika
- d) Razmjena iskustava i izazova vezanih uz specifične učenike ili grupe
- e) Ostalo: _____

Prilog 3 – Individualni intervju za pedagoge

Poštovani,

U okviru istraživanja na temu: „Aspekti adaptacije djece pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu“, ljubazno Vas pozivamo da svojim iskrenim i pažljivo promišljenim odgovorima doprinesete ovom značajnom istraživanju koje se realizuje za potrebe izrade master rada.

Vaše iskustvo i stavovi su od izuzetnog značaja za dublje razumijevanje izazova i mogućnosti unapređenja ovog tranzicionog perioda za učenike. Svi prikupljeni podaci će biti korišteni isključivo u svrhe istraživanja, uz poštovanje principa povjerljivosti i anonimnosti. Unaprijed se zahvaljujemo na Vašem vremenu, trudu i doprinosu!

1. Kako obično planirate rad s učenicima koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu?

2. Koje specifične metode ili strategije koristite kako biste olakšali učenicima adaptaciju na predmetnu nastavu?

3. Da li organizujete radionice ili individualne sesije za učenike koji se suočavaju s poteškoćama u prilagođavanju? Ako da, koje teme obrađujete?

4. Kako procjenjujete emocionalnu spremnost učenika za prelazak na složenije oblike rada u predmetnoj nastavi?

5. Koliko često sarađujete s učiteljima i predmetnim nastavnicima kako biste osigurali kontinuiranu podršku učenicima u tranziciji?

6. Koji su po vašem mišljenju najčešći izazovi s kojima se učenici suočavaju prilikom prelaska u predmetnu nastavu (emocionalni, akademski, socijalni)?

7. Da li smatrate da učenici imaju poteškoća s prilagođavanjem različitim stilovima predavanja predmetnih nastavnika? Ako da, na koji način im pružate podršku?

8. Kako učenici reaguju na povećane akademske zahtjeve, poput složenijih zadataka ili većeg broja predmeta?
